

Učestalost korištenja problemskih slikovnica u predškolskoj ustanovi (s naglaskom na slikovnice o djeci s teškoćama u razvoju)

Pratljačić, Antonela

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:346388>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-27**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja - Odsjek za predškolski odgoj
Diplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Antonela Pratljačić

**Učestalost korištenja problemskih slikovnica u
predškolskoj ustanovi (s naglaskom na slikovnice o
djeci s teškoćama u razvoju)**

Diplomski rad

Zadar, 2024.

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja - Odsjek za predškolski odgoj
Diplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Učestalost korištenja problemskih slikovnica u predškolskoj ustanovi (s naglaskom na slikovnice o djeci s teškoćama u razvoju)

Diplomski rad

Student/ica:

Antonela Pratljačić

Mentor/ica:

izv. Prof. dr. sc. Katarina Ivon

Zadar, 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Antonela Pratljačić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Učestalost korištenja problemske slikovnice u predškolskoj ustanovi (s naglaskom na slikovnicu o djeci s teškoćama u razvoju)** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, ožujka 2024.

„Snagom ljubavi Tvoje.“

– Palić, 2019

Posveta svim odgojiteljima koji aktivno žive i promiču proces inkluzije.

SAŽETAK

Slikovnica kao kulturno i estetsko djelo predstavlja jedinstveni čitalački materijal namijenjen djeci koji se može definirati kao književno i umjetničko uobličenje simbioze teksta i ilustracije. Suvremene slikovnice nastoje prilagoditi se potrebama i senzibilitetu današnjeg djeteta, stoga je u središtu ovog rada problemska slikovnica i slikovnica o djeci s teškoćama u razvoju. Dosadašnja istraživanja ukazuju da su u Hrvatskoj oskudna istraživanja o učestalosti primjene problemskih slikovnica i slikovnica o djeci s teškoćama u predškolskim ustanovama, stoga je cilj ovog rada bio opisati i razumjeti u kojoj mjeri odgojitelji poznaju problemske slikovnice i slikovnice o djeci s teškoćama u razvoju, te utvrditi učestalost korištenja istih u odgojno-obrazovnom radu, s posebnim naglaskom na njihovu primjenu u promicanju inkluzivnih vrijednosti. Za potrebe ovog diplomskog rada provedeno je kvalitativno istraživanje putem polustrukturiranog intervjua. U istraživanju je sudjelovalo 8 odgojitelja iz prigodno odabranih vrtića Zadarske županije. Rezultati istraživanja pokazuju da su odgojitelji upoznati s problemskim slikovnicama, dok vlastito znanje o slikovnicama o djeci s teškoćama smatraju siromašnim i prema tome ih značajno rjeđe koriste u odgojno-obrazovnom radu s djecom predškolske dobi. Problemske slikovnice se prema izjavama odgojitelja, za razliku od spomenutih slikovnica, često primjenjuju za rad s djecom pri suočavanju s problemskim situacijama svakodnevice te za podršku i poistovjećivanje u različitim emocijama, međutim, rijetko kad iste primjenjuju za poticanje inkluzivnih vrijednosti i bolje razumijevanje djece s teškoćama i njihovih potreba. Stoga, se može izvući zaključak da je odgojiteljima potrebna stručna i materijalna potpora koja bi dodatno podržala i ojačala njihovu spremnost za korištenje te vrste slikovnica u odgojno-obrazovnom radu.

Ključne riječi: slikovnica, problemska slikovnica, djeca s teškoćama u razvoju

ABSTRACT

The frequency of using problematic picture books in a preschool institution (with a focus on picture books about children with developmental disabilities)

Picture books, as cultural and aesthetic literary work represent a unique reader material made for children that can identify as literary and artistic form of text and illustration. Today's picture books tend to accommodate the needs of a child, therefore the centre of this paper is the problem picture book and children with disabilities. Research find that there is not a lot of research done in Croatia regarding the usage of problem picture book and picture book about disabled children in kindergarten, therefore the aim of this research was to describe and understand on what level educators know about problem picture books and picture books about children with disabilities, and to further understand how often they are used in educational activities, specifically promoting inclusive values. For this paper, research was sought out through a half-structured interview. There were 8 educators included in the research from a few kindergartens in the Zadar County. Research results show that educators are familiar with problematic picture books, but they find that their knowledge regarding picture books about children with disabilities, therefore they don't use them as often. Problem books, as educators explain, are often used to explain day to day problems to children, to help them understand and handle their emotions. Rarely, these picture books are used to promote inclusive values and better understanding of children with disabilities and their needs. To sum up, educators need professional and material support that would further support and strengthen their will to use these types of picture books in their work.

Key words: picture book, problem picture book, children with developmental disabilities

SADRŽAJ

1.	UVOD.....	1
2.	SPECIFIKACIJA SLIKOVNICE.....	2
2.1.	Određivanje pojma „slikovnica“	2
2.2.	Dvodimenzionalnost slikovnice.....	4
2.2.1.	Multidimenzionalnost slikovnice.....	6
3.	FUNKCIONALNOST SLIKOVNICE.....	7
4.	UPOZNAVANJE DJETETA SA SLIKOVNICOM	9
4.1.	Uloga odgojitelja u procesu upoznavanja djeteta sa slikovnicom	10
5.	VRSTE SLIKOVNICA	12
6.	PROBLEMSKA SLIKOVNICA	14
7.	SLIKOVNICE O DJECI S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU.....	17
7.1.	Djeca s teškoćama u razvoju i inkluzivno ozračje u predškolskoj ustanovi	17
7.2.	Slikovnice u procesu stvaranja inkluzivnog ozračja u predškolskoj ustanovi.....	19
8.	METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	22
8.1.	Predmet istraživanja.....	22
8.2.	Cilj istraživanja	22
8.3.	Istraživačka pitanja	22
8.4.	Metoda istraživanja.....	22
8.5.	Uzorak istraživanja	23
8.6.	Etički aspekti istraživanja	24
8.7.	Obrada i interpretacija rezultata istraživanja	24
9.	REZULTATI ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA	27
10.	ZAKLJUČAK.....	35
11.	LITERATURA	37
11.1.	Mrežni izvori.....	38
11.	PRILOZI	42
12.	ŽIVOTOPIS.....	48

1. UVOD

Slikovnica je specifičan čitateljski materijal namijenjen djeci koji može, a i ne mora sadržavati tekst, ali nam uvijek donosi likovni izričaj kroz ilustracije koje pričaju priču na svoj jedinstven način. Kao umjetnički eksponat, slikovnica se razlikuje od ostalih književnih djela jer kombinira umjetnost riječi i slike zbog čega se smatra dvodimenzionalnim čitalačkim materijalom. Postoje različite vrste slikovnica, od kojih je problemska slikovnica u prvom planu istraživanja ovog diplomskog rada. Problemska slikovnica prikazuje i najosjetljivije situacije i izazove s kojima se dijete može suočiti u svojoj svakodnevici. Pružajući utjehu, podršku i nudeći rješenje problema, njezina je edukativna i socio-emocionalna uloga od neizmjerne važnosti. U fokusu ovog rada također su i slikovnice o djeci s teškoćama u razvoju (dalje u tekstu: slikovnica o DST) kako bi se ukazalo na potrebitost istih. Uključivanje likova s teškoćama u slikovnice predstavlja prvi korak književnosti prema podizanju svijesti društva o potrebama osoba s teškoćama, što čini ove slikovnice iznimno vrijednima i potrebnima u radu s djecom. U Hrvatskoj su oskudna istraživanja o učestalosti korištenja spomenutih slikovnica u ustanovama za predškolski odgoj i obrazovanje, stoga je cilj ovog rada ispitati, opisati i razumjeti koliko su odgojitelji upoznati s problemskim slikovnicama i slikovnicama o djeci s teškoćama u razvoju, te utvrditi učestalost korištenja istih u predškolskim ustanovama, s dodatnim naglaskom na njihovu primjenu u promicanju inkluzivnih vrijednosti. Za istraživanje će se koristiti polustrukturirani intervju kao metoda prikupljanja podataka potrebnih za kvalitativnu analizu koja se sastoji od transkripcije intervjua, kodiranja rezultata i analize podataka. U istraživanju su sudjelovali odgojitelji iz prigodno odabranih vrtića Zadarske županije.

2. SPECIFIKACIJA SLIKOVNICE

2.1. Određivanje pojma „slikovnica“

Definirati slikovnicu oduvijek je bio vrlo zahtjevan proces mnogim autorima koji su se bavili dječjom književnosti i općenito slikovnicom. „Od 1869., kada je Ivan Filipović objavio njemačko-hrvatski rječnik, za *Bilderbuch* postoji skovana riječ: slikovnica ili slikovnjak. Dakle, sve je spremno“ (Batinić i Majhut 2001:30). Prema Petrović-Sočo (1997) slikovnicu čini niz slika prilagođenih sposobnostima djece određene dobi, dok autori Martinović i Stričević (2011) smatraju da je slikovnica dječja knjiga koja je uglavnom sastavljena od slika i teksta, makar može biti i samo od slika ili crteža, te se zbog različitih oblika, materijala i funkcija koje ju karakteriziraju može se konkretno opisati kao „prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djeci“ (Martinović i Stričević 2011:39-40). Autorica Beckett (2012) smatra da su slikovnice namijenjene i djeci i odraslima jer nude jedinstvenu priliku za suradničko čitanje između djece i odraslih. Slikovnica na taj način osnažuje dvije publike ravnopravnije nego bilo koja druga narativna forma. Zalar (2009:5) za slikovnicu kaže da je „mala pokretna izložba“ dostupna i najmanjima, koji još uvijek ne idu u muzeje i galerije. Noviji enciklopedijski priručnici hrvatskoga jezika slikovnicu prezentiraju vrlo jasno i konkretno, definicijom koja kaže da je slikovnica „knjiga sa slikama namijenjena djeci“ (Hrvatski opći leksikon, 2012).

Naziv slikovnica ispočetka je služio za svaku knjigu koja posjeduje slike, zatim se u drugoj polovici 19. stoljeća termin *slikovnica* usmjerava isključivo na knjigu koja je ilustraciju namijenila djeci (Batinić i Majhut 2001). Teorijsko istraživanje slikovnica kao književne vrste započelo je tijekom 20. stoljeća, no tek u 21. stoljeću se počeo sve više cijeniti njezin značaj. Istraživanja govore kako je pojavljivanje tiska u boji olakšalo rasprostranjenost slikovnice te se vrlo brzo nakon toga pojavljuju u Njemačkoj i Velikoj Britaniji. Svijest o potrebi za čitateljskim materijalom potječe iz vjerskih okvira što nam je poznato zato što su najranije ilustrirani odnosno prilagođeni djeci katekizmi i biblijske knjige, a zatim slovarice i basne. Prvom slikovnicom smatramo djelo J. A. Komenskog „*Orbis sensualium pictus*“ koje je tiskano 1658. godine u Nürnbergu, no prema suvremenim standardima klasifikacije književnosti za mlade, ustvari je riječ o ilustriranoj knjizi (Čičko 2000 i Nikolajeva 2003 prema Stričević 2011). Čičko (2000) navodi da, bez obzira što se slikovnica prvi put pojavila u 17. stoljeću, njen procvat događa se tek u 20. stoljeću kojeg možemo nazvati stoljećem dječje slikovnice. Što se tiče pojave slikovnice u Hrvatskoj, s obzirom na Njemačku i Veliku Britaniju, slikovnica se pojavljuje znatno kasnije. „Smatra se da je prva hrvatska slikovnica nastala oko 1880. godine,

dok je najstarija hrvatska sačuvana slikovnica „Domaće životinje“ nakladnika Dragutina Albrechta objavljena 1885“ (Batinić i Majhut 2001:33). Kad je riječ o proučavanju slikovnica u Hrvatskoj, primjećuje se nedostatna razvijenost te grane književne znanosti, što se može potkrijepiti i činjenicom da postoji nedostatak literature koja se bavi tom temom. Pojava slikovnica na hrvatskome jeziku smatra se napretkom hrvatske dječje književnosti o čemu s uzbuđenjem govore autori Batinić i Majhut (2001): „Osamdesetih godina 19. stoljeća konačno su djeca u Hrvatskoj mogla uživati u prvim slikovnicama na hrvatskom jeziku“ (Batinić i Majhut, 2001:27). Kao što su naveli, s najvećim oduševljenjem slikovnica na hrvatskome jeziku prihvaćena je od strane djece. Slikovnice kao prvi dječji čitateljski materijal vremenom su postale sve važnije sredstvo u odgoju i obrazovanju djece najranije dobi. Martinović i Stričević (2011) naglašavaju glavni i osnovni cilj nastanka slikovnice, a to je – dijete. Činjenica da djeca najranije dobi ne mogu artikulirati svoje razumijevanje pripovijesti slikovnice ne znači da im nedostaje razumijevanja te iste slikovnice (Nikolajeva i Scott, 2001). Djetetu je potrebna slikovnica kako bi mu ponudila odgovore na brojna pitanja, pratila i podupirala njegov razvoj s obzirom na njegove želje i dotadašnje iskustvo. Ono svoje prve riječi upoznaje na natpisu na šarenoj reklam, na kutiji od igračke ili nekom odjevnom predmetu. Iako vjerojatno nije prvi, slikovnica je zasigurno najbogatiji izvor za usvajanje i razvijanje djetetovog rječnika u ranom djetinjstvu. Logan i suradnici (2019) u svome istraživanju dolaze do saznanja da se djeca kojoj se čita barem četiri do pet puta tjedno do svoje pete godine susreću s 1,4 milijuna riječi više za razliku od djece kojoj se ne čita. Riječi koje se nalaze u slikovnicama često su sofisticiranije i bogatije od riječi s kojima se djeca susreću u svakodnevnoj komunikaciji. To su riječi koje djeca nauče tek kasnije tijekom razvoja, riječi koje pobuđuju veću emocionalnu reakciju. Djeca koja slušaju priče iz slikovnica izložena su rječniku koji je kvantitativno i kvalitativno drugačiji od rječnika koji prevladava u uobičajenom razgovoru (Dawson i sur., 2021). Istraživanjem iz 2021. godine Dawson i suradnici potvrdili su moćan aspekt slikovnice u razvoju govora i proširenju dječjeg rječnika, a osim razvoja rječnika kod djece najranije dobi, slikovnica ima mnoge druge funkcije i dobrobiti kojih ćemo se dotaknuti u nastavku. Zbog njene višestruke funkcionalnosti Milan Crnković i Dubravka Težak slikovnicu nazivaju „knjigom *par excellence*“ (Crnković i Težak 2002 prema Čakarun 2022:11).

Yakar (2014) tvrdi da se pojam *dječja književnost* pojavljuje u prvoj polovici 20. stoljeća, a danas zauzima vodeću ulogu u alatima za podupiranje kreativnosti, emocionalnog i jezičnog razvoja djece predškolskog i školskog uzrasta. Naime, iako se slikovnica oduvijek uvjetno uvrštavala u dječju književnost zbog vizualne komponente koja odskače od klasičnih književnih pripovjednih vrsta, Stjepan Hranjec, koji se bavi pregledom hrvatske dječje književnosti,

navodi da “zbog njezine presudne važnosti, “početnosti“, ona je ujedno i neupitna činjenica te književnosti“ (Hranjec, 2006:26). Autorica Narančić Kovač objašnjava razlog takvog „uvjetnog“ odnosa prema slikovnici na sljedeći način: „Kriteriji koji se primjenjuju u proučavanju dječje književnosti nisu dovoljni za ocjenjivanje umjetnosti koja se ne izražava riječima, nego kombinacijom likovnoga i literarnoga izraza“ (Narančić Kovač, 2015:35). U knjizi *How Picturebooks Work* (2006), Maria Nikolajeva i Carole Scott ne svrstavaju slikovnice u okvir dječje književnosti, već ih interpretiraju kao umjetnički izraz koji objedinjuje dvije sfere komunikacije te je zbog toga znatno razlikuju od klasičnih književnih oblika dječje književnosti. Nikolajeva i Scott smatraju da se slikovnica sastoji od ikoničkog i konvencionalnog znaka. Pod ikonički znak definiraju onaj znak koji označitelja i označeno povezuje u sličnosti dok konvencionalni znak predstavlja znak koji prikazuje da označitelj nema izravnu vezu s označenim, nego se temelji na usklađenom jezičnom sustavu unutar određene zajednice. Prema tome, navedeni autori smatraju da se u slikovnici njeno značenje oblikuje u simbiozi ikoničkog (ilustracije) i konvencionalnog znaka (tekst ili naracija). Danas se cijela vojska književnih teoretičara brine o tome da slikovnica zauzme zasluženu visoku poziciju u dječjoj književnosti jer, kao što je otac slikovnice J. Bertuch izjavio, dječja slikovnica ravnopravni je dio opreme dječje sobe, usporediv s krevetićem, lutkom ili drvenim konjićem (Čičko, 2000). Autorica Hela Čičko (2000) naglašava, premda je proteklo preko dva stoljeća od tada, stavovi pedagoga, odgojitelja i znanstvenika ostali su nepromijenjeni do današnjeg dana! U zaključku svoje knjige Nikolajeva i Scott (2006:296) ističu da slikovnice postižu ono što nijedan drugi književni oblik dosad nije uspio, ostvaruju uspješno “povezivanje imaginarnog i simboličkog, ikoničkog i konvencionalnog znaka”.Vrh obrasca

2.2. Dvodimenzionalnost slikovnice

Slikovnica je specifičan čitalački materijal zbog činjenice da u sebi sadrži dvije sfere komunikacije: likovno i jezično objavljivanje stvarnosti. Oba koda su jednako važni u shvaćanju slikovnice, premda valja naglasiti kako postoje slikovnice bez teksta, ali ne i bez slika (Nimčević 2021). U slikovnicama, na primjer, slike i tekst mogu se preklapati, širiti ili čak proturječiti jedno drugome (Nikolajeva i Scott, 2006). U današnjem svijetu, sve je izraženija tendencija prema vizualnoj komunikaciji pri čemu slikovnica predstavlja svojevrsni alat za poticanje osjetljivosti na primanje poruka putem vizualnih simbola kod djece najranije dobi (Petrović-Sočo 1997). „Dapače, ilustracija često pojašnjava tekst, čini ga bistrim, čak znamenitim“ (Hlevnjak, 2000:9). Za slikovnicu kažemo da je dvodimenzionalno sredstvo za holistički razvoj djeteta, što podrazumijeva isprepletenu korisnost i teksta i ilustracije.

Ilustracije u slikovnicama kroz umjetnički izričaj predočavaju temu koju nosi tekst slikovnice. Također, potiču dijete na dodatno razmišljanje i proširuju priču, što uvelike doprinosi razvoju mašte i kreativnosti kod djeteta. Osim toga, ilustracija ima ključnu ulogu u susretu djeteta najranije životne dobi onda kada još uvijek ne raspoznaje slova. U tom je razdoblju slika bolja komunikacija nego tekst (Nimčević 2021). Iako je činjenica da su tekst i slika u slikovnici ravnopravni, utvrđeno je da je slika informacijski nužno potrebna za pripadajući tekst, što slikovnicu čini jedinstvenom književnom vrstom. U mnogim književnim vrstama ilustracija služi kao dodatno pojašnjenje i tumač teksta, dok u slikovnici „...prije možemo reći da tekst ilustrira sliku, daje joj kontekst, osvjetljava je iz specifičnoga kuta“ (Batinić i Majhut, 2001:16). Čačko (2000:15), također, u svome radu navodi „da je u slikovnici naglasak stavljen na sliku, jer njom se izražava glavni i najbitniji dio misli, njom tvorci animiraju čitatelja knjige“. Stoga se može ustvrditi: „Slikovnica je zbir malenih slika, određena ilustracijama koje joj daju karakter, a slika ima prednost nad riječju jer se brže i lakše čita“ (Hlevnjak 2000 prema Skočić Mihić i sur. 2017:66). Kako bi dijete u ranim godinama moglo dekodirati sliku, odrasla osoba mu je neophodna za podršku, ali prije svega potrebno je prethodno poznavanje realnih predmeta i akcija u stvarnome svijetu, odnosno mentalna "zrelost" koja dovodi do stvaranja mentalnih slika. Dakle, ilustracije u slikovnicama često su tema komunikacije koju dijete, uz poticaj odrasle osobe, iz vizualnog prevodi u govorni kod, što potvrđuje autorica Petrović-Sočo (1997): „Verbalna komunikacija o slici pridonosi boljem razumijevanju vizualnog koda te primanju i dekodiranju poruka iz toga koda“ (Petrović-Sočo 1997:10). Nikolajeva i Scott (2006) mišljenja su da je aktivnost čitanja slikovnice moguće prikati kroz hermeneutički krug. Smatraju da nebitno kojim znakom započinju čitanje, vizualnim ili verbalnim, djeca tijekom tog procesa stvaraju očekivanja od drugog znaka. U procesu čitanja slikovnice neprestano se prelazi “iz vizualnog u verbalni i iz verbalnog u vizualni znak”, na taj se način stvaraju preduvjeti da se slikovnica interpretira u cjelini. U prilog tome, može se bolje shvatiti zbog čega djeca vrlo često izražavaju želju da im se više puta čita ista slikovnica. Slikovnica pruža slobodan prostor da ga djeca ispune svojim tumačenjem odnosa teksta i ilustracija, zbog čega ju smatramo neiscrpnim didaktičkim materijalom. Ilustracije u slikovnicama ne bi trebale biti oskudne i premale, dok tekst ne smije biti zamoran, preobilan i kompleksan jer je svrha slikovnica zabaviti djecu i potaknuti njihovu radoznalost. Osim što pomažu u prenošenju znanja na slikovit način, ilustracije također obogaćuju emocionalni doživljaj pa prema tome i razvijaju emocionalnu inteligenciju već u najranijoj dobi (Majhut i Batinić, 2017). Tekst je u većini slučajeva ponuđen u stihu, naime, s manje naglašenom slikovnošću jer se više ističe ritamska i melodijska struktura. Ovakva organizacija teksta olakšava djetetu približiti napisani tekst (Hranjec, 2006).

Sve u svemu, možemo zaključiti da tekst i slika u slikovnici žive u simbiozi, jedno drugo nadopunjuju. Gledajući s povijesne strane, na početku razvoja slikovnice autor teksta je dominirao i bio ključna osoba u stvaranju slikovnice. Međutim, kasnije su ilustracije, sa svojim vizualnim, pa čak i taktilnim i auditivnim aspektima, postale pokretači u nastanku slikovnice. U Hrvatskoj se situacija, zbog specifičnih okolnosti, znatno razlikuje, gotovo je obrnuta: u ranim fazama razvoja hrvatske slikovnice, osnovu čini slika, dok književni opis tek kasnije dobiva na važnosti. Unatoč tome, nakladnici često ističu autora teksta, a zanemaruju autora slika. Tek će u kasnijem razvoju doći do faze u kojoj će se ilustracije razvijati na temelju autorskih tekstova (Batinić i Majhut, 2001). Spomenute okolnosti odnose se na duži vremenski period kada su u Hrvatskoj slikovnice ilustrirali isključivo strani ilustratori, pa se tako prvom hrvatskom slikovnicom s domaćim tekstopiscem i ilustratorom smatra slikovnica objavljena 1927. godine s naslovom „Dječja čitanka o zdravlju“. Autorica je Ivana Brlić-Mažuranić, a ilustrator Vladimir Kirin (Martinović i Stričević 2011).

2.2.1. Multidimenzionalnost slikovnice

Pod slikovnicom se danas podrazumijevaju i otkloni od uobičajene simbioze teksta i slike, ali također i odmak od klasičnih oblika na koje smo navikli (Hranjec, 2006). U novije vrijeme slikovnica više nije samo dvodimenzionalna, već se javlja i multidimenzionalni izraz slikovnice. Multidimenzionalnost predstavlja spoj slike, teksta, zvuka i animacije u slikovnici što djeci donosi raznolika nova iskustva. Osim toga, današnja slikovnica razlikuje se i po fizičkom izgledu u kojem se ostvaruje ne samo kroz papir nego i od drugih materijala kao što su različite vrste platna, plastike, kartona i dr. (Martinović i Stričević 2011). Štefančić (2000:84) navodi da razlikujemo „pisane, tiskane, zvučne, multimedijalne knjige... a uskoro vjerojatno i virtualne“ (Štefančić, 2000:84). Suvremena tehnologija koja je u punom jeku ostavila je trag i na prve oblike dječje knjige. Danas je uobičajeno vidjeti da djeca istražuju slikovnice s pametnih mobitela, tableta ili drugih oblika elektroničkih uređaja. Moderna slikovnica je knjiga “određena dvostrukim vizualno-verbalnim diskursom, trodimenzionalnošću uz neizostavnu interaktivnost” (Narančić Kovač, 2015:79). Hranjec (2006) ističe da današnje multimedijske slikovnice u kojima su tekst i slika harmonično prošireni zvukom i animacijom, odgovaraju senzibilitetu današnjeg djeteta.

3. FUNKCIONALNOST SLIKOVNICE

„Knjiga može doprijeti tamo gdje odrasli ne mogu“

Maich, Kean, 2004.

Od samih početaka razmatranja dječje književnosti, konstantno se postavljalo pitanje o njezinoj svrsi: je li slikovnica samo umjetnost riječi ili služi kao sredstvo za pouku (Hranjec, 2006). Ako se dublje upustimo u analizu slikovnice, primjećujemo njezinu iznimnu kompleksnost. Osim evidentnih karakteristika kao što su namijenjenost djeci, kombinacija slika i riječi, tanka je i jednostavna za čitanje, no i dalje je zahtjevno utvrditi njezina razlikovna obilježja. Stoga, postavlja se pitanje kakva je to knjiga, što je čini posebnom i na koji način prenosi priču? A uz navedena pitanja nameće se i nedoumica „Mogu li se odrediti stalna obilježja slikovnice?“ (Narančić Kovač, 2015:5). Pintar i Kosec (2022) prije svega navode činjenicu „da je slikovnica multifunkcionalna knjiga, razvojno mnogostruko značajna za dijete“ (Pintar i Kosec, 2022:109). Brojni autori analiziraju funkcionalnost slikovnice, pa tako autorica Petrović-Sočo (1997) tvrdi da: „Slikovnica ima najprije funkciju reprezentacije poznate stvarnosti, a kasnije, svladavanjem poruka iz vizualnoga koda (uz pomoć odraslih), otkrivanja onoga što je u realnosti nedokučivo“ (Petrović-Sočo, 1997:9-10). Autor Čačko (2000:15-16) identificira funkcionalnost slikovnice kroz sljedeće funkcije:

- *Informacijsko-odgojna funkcija* omogućava da dijete putem slikovnice dobije odgovor na brojna pitanja, shvati uzročno posljedične odnose stvari i pojava, ali uz to i „postupno uči razvijati mišljenje: analizu, sintezu, usporedbu, uopćavanje, pa čak i apstrakciju“ (Čačko, 2000:15). Autorica Hlevnjak (2000) također ističe da „putem malene stilizirane slike, ilustracije predmeta, likova i pojava djeca se uče apstraktnom razmišljanju“ (Hlevnjak, 2000:7).
- *Spoznajna funkcija* slikovnice pomaže djetetu da umnoži i produbi svoje spoznaje o svijetu koji ga okružuje kroz aktivnost čitanja i promatranja slikovnice, uz „razlikovanje glavnih od sporednih motiva, uočavanje detalja, boja, oblika...“ (Majhut i Batinić, 2017:302), ali osim toga pomaže mu i izgraditi vlastite stavove o raznim pojavama u društvu. Zalar (2009:5) navodi da slikovnica „zadovoljava potrebu za novim“ i općenito obogaćuje djetetov spoznajni svijet.

- *Iskustvena funkcija* slikovnice ogleda se u socijalizaciji djeteta u realnom vremenu ali i kroz indirektna iskustva o kojima dijete može dobiti predodžbu samo kroz priču. „Slikovnica primjerice omogućuje djetetu učenje o multikulturalnosti i multietničnosti, traumatičnom iskustvu rata ili nasilja, o posebnim potrebama pojedinaca te drugim društvenim temama“ (Nikolajeva 2003 prema Martinović i Stričević 2011:53). Također, i D. Zalar (2009:5) u svome radu ističe da slikovnica „predočuje pojave koje dijete ne susreće“ kao što su različita vozila i općenito tehnička dostignuća
- *Estetska funkcija* slikovnice ima veliku ulogu jer je estetika uglavnom prva komponenta koja će „nagovoriti“ dijete da prolista slikovnicu. Osim toga, slikovnica kod djeteta budi estetski osjećaj, potiče razvoj emocionalnog doživljaja koji ga oblikuje i „znatno utječe na ukus djeteta“ (Čačko, 2000:16).
- *Zabavna funkcija* smatra se kao osnovni uvjet za ostvarivanje ostalih. Da bi slikovnica mogla ispuniti druge funkcije, mora pružiti djetetu zabavu jer bez osjećaja ugone djetetu će knjiga postati odbojna
- *Govorno-jezična funkcija* ogleda se kroz dojmljiv tekst i slikovite prikaze u slikovnici koji potiču djetetovu zainteresiranost za slova, riječi i čitanje. U čemu veliku ulogu igra i opetovanje čitanja slikovnica jer kroz taj proces djeca proširuju vlastiti rječnik, postupno shvaćaju odnose među riječima i unaprjeđuju morfološki i sintaktički razvoj. „Uz uvažavanje općih pedagoških, estetskih i higijenskih kriterija, mnogo bi više pozornosti trebalo posvetiti intelektualnoj i govornoj funkciji slikovnice u razvitku djeteta“ (Petrović-Sočo, 1997:172).

Štefančić (2000) šarolike funkcije slikovnice (bila ona tiskana ili multimedijaska) pojašnjava kroz njezine ciljeve tako što tvrdi da slikovnica ima za cilj probuditi dječju maštu, razvijati smisao za lijepo, upoznati djecu s bojama, ponuditi zapažanje elemenata u cjelini, kao i slovanje slova koje vodi ka čitanju. Uz sve navedeno, slikovnica također nudi i „razvijanje psihomotoričkih sposobnosti, zadovoljavanje kreativnih potreba, odrastanje“ (Štefančić, 2000:88-89). Može se zaključiti da „dobra slikovnica, po sadržaju zanimljiva, literarno vrijedna i atraktivna po likovnom oblikovanju pruža čitatelju-gledatelju osobito estetsko-spoznajno zadovoljstvo“ (Javor, 2000:5).

4. UPOZNAVANJE DJETETA SA SLIKOVNICOM

„Shvatiti i naučiti razumijevati svijet kako ga djeca doživljavaju, put je boljeg i dobrog roditeljskog odgoja ili odgoja i podučavanja uopće“

Štefančić, 2000:87

Knjiga kao neizostavni alat u razvoju pismenosti igra važnu ulogu u različitim segmentima života svakog pojedinca, pa tako i slikovnica u životu djece najranije dobi. U razdoblju djetetovog prvog susreta sa pismenošću odrasli snose veliku odgovornost u odnosu na vrijeme, načine i sredstva s kojima uvode dijete u svijet pismenosti. Kad je u pitanju slikovnica kao poseban oblik stvaralaštva treba uzimati u obzir kako „umjetnički tekst dolazi do djeteta preko posrednika“ (Čačko, 2000:12). Posrednik, odnosno interpretator djetetu posreduje tekst u skladu s vlastitim psihičkim i sociološkim sposobnostima (Čačko, 2000). Za dešifriranje slike, dijete treba podršku, ohrabrivanje i poticaj odrasle osobe s koja pruža socio-emocionalnu povezanost. Osim toga, nužna je prethodna upoznatost s konkretnim predmetima i akcijama u okolini koja ga okružuje. Razgovor između djeteta i odrasle osobe o slikovnici omogućuje djetetu da, s obzirom na svoje mogućnosti, dalje interpretira vizualni kod i prenosi ga u govor. Odrasla osoba olakšava djetetu shvaćanje značenja segmenata slike koji su zbog statičnosti reducirani, a koji se, suprotno od pokretnih slika (kao u filmu), ne mogu prikazati (Petrović-Sočo, 1997). Često su odgojitelji te „odrasle osobe“ koje uvode dijete u svijet čitanja i doživljavanja punoće svih dijelova slikovnice, dok se čitanje i zajedničko razgledavanje slikovnica u predškolskoj ustanovi događa „u kontekstu praktične aktivnosti“ (Petrović-Sočo, 1997:12). Martinović i Stričević (2011), u svome radu ističu da je neophodno da dijete ostvari odnos s pismenošću znatno prije nego što je spremno za samostalno čitanje i pisanje. Također, i D. Zalar (2008) tvrdi: „Knjiga već u predškolskoj dobi treba postati nerazdvojan dio djetetova života, kockica poveznica, *tješiteljica, hrabrica*“ (Zalar, 2008:5). Međutim, kako u ulozi odgojitelja izabrati primjerenu slikovnicu? Odabir, kao i izrada primjerenih slikovnica za pojedinu dob djece je delikatan, težak, ali i važan zadatak (Petrović-Sočo, 1997). Stoga, nameće se pitanje kakva je to *dobra* slikovnica? Prema Čičko (2000:17) to je slikovnica „koja će probuditi dječju znatiželju, ali je i stišati, poticati žeđ za novim spoznajama, ali je i utažiti, jačati djetetovo zadovoljstvo, ali i suosjećanje. Ponekad joj je dužnost odvesti dijete u svijet mašte i

čudesnih bajki kako bi u tim magičnim praslikama spoznalo dobro i zlo“ (Čičko, 2000:17). Dobra slikovnica proizlazi iz ozbiljnog i dugotrajnog rada cijelog tima ljudi. Autori Batinić i Majhut (2001:39) govore da je slikovnica “umjesto kao autorsko djelo, često shvaćena kao anonimni proizvod poput ostalih igračaka“, ali njen je značaj zapravo puno veći (Batinić i Majhut, 2001:39). Korištenjem slikovnice uz pomoć odraslih, djeca postepeno upoznavaju usmeni i pisani jezik, unaprjeđuju svoje vještine izražavanja te razvijaju interes za knjigu (Halačev, 2000).

4.1. Uloga odgojitelja u procesu upoznavanja djeteta sa slikovnicom

Kada dijete i odrasla osoba zajedno čitaju odvija se interakcija koja sa sobom donosi mnoge benefite za dijete, ali i odgojitelja ili roditelja koji na taj način produbljuje povezanost s djetetom. Djetetu slikovnica postaje asocijacija na ugodne osjećaje te shvaća čitanje kao aktivnost koja pruža zabavu. Halačev (2000) ističe da „nije dostatno djeci samo dati slikovnice, već ih je potrebno uvoditi u dječji život tako da im sama djeca daju ravnopravno mjesto uz igračke“ (Halačev, 2000:79). Prvi susret djece sa slikovnicama je događaj u kojem odrasli imaju ključnu funkciju jer pomažu djetetu da prođe kroz sve razvojne korake upoznavanja sa slikovnicom. Taj se proces može provesti pomoću “ERR sustava (evokacija, razumijevanje značenja i refleksija)” (Steele, Meredith i Temple 1998 prema Vonta i Balič 2012).

Vonta i Balič (2012) ističu da u približavanju slikovnica djeci postoji nekoliko koraka koje odgojitelji trebaju provesti, a to su:

„1. Predstavljanje korica, naslova i autora teksta i ilustracija; ako su se u prethodnim čitalačkim aktivnostima već susreli s tim autorom ili ilustratorom, pokušajte povezati ta iskustva s novima.

2. Predviđanje sadržaja; u ovom koraku postavljamo pitanja kao što su: O čemu se tu radi?; O čemu govori ova slikovnica?; Što će se događati u slikovnici?; Tko će biti glavni lik? Zajedno s ovim pitanjima moramo djeci pružiti priliku da objasne ZAŠTO tako misle.

3. Promatranje ilustracija i pretpostavljanje nastavka priče na temelju ilustracija; djeca predviđaju zbivanja prema ilustracijama, povezuju tekst s ilustracijama i postavljaju pitanja koja ih osobno zanimaju“ (Vonta i Balič 2012:1). Osim toga, ilustracije zauzimaju važno mjesto i u razumijevanju vlastitih i tuđih osjećaja, o čemu govori autorica Maria Nikolajeva (2018). U mnoštvu istraživanja dječje književnosti temeljenih na kognitivnoj kritici, samo nekoliko njih posebno se bavi zastupljenošću emocija u slikovnicama. Nikolajeva (2018) u svome djelu *Emotions in picturebooks* nudi nove načine razmišljanja o slikovnicama kao učinkovitoj

implementaciji za povećanje emocionalne inteligencije kod djece. Autorica navodi da su ilustracije u slikovnicama protkane emocijama i na taj način pridonose produbljivanju teksta. Ponekad riječi nisu dovoljno adekvatne i dostatne da prenesu snažne emocije koje se pojavljuju u priči, pa u takvim situacijama slikovnica koristi slike. Implikacija za istraživanje slikovnica je da sve emocionalno nabijene verbalne i vizualne informacije koje nude slikovnice primaju i obrađuju različiti dijelovi mozga različitim brzinama. Suvremena slikovnica nudi promjenjivost osjećaja prikazujući to kao normalan proces u odrastanju i životu općenito, te na taj način podučava djecu razlikovati različite osjećaje s kojima se mogu susresti. Emocije su dio neverbalne komunikacije, prema tome nužno ih je dodatno opisati riječima što vrlo često najmlađima predstavlja veliki izazov. Taj se proces uči od najranije dobi, u čemu sudjeluju i slikovnice koje kroz priču dočaraju različite emocije i djeci pružaju iskustvo te određene emocije. Djeca se najviše sjećaju onoga što dožive u osobnom iskustvu, što izražavaju vlastitim riječima, pa prema tome rasprava nakon čitanja od velike je važnosti. U etapi evokacije potičemo dijete na prisjećanje što je sve naučilo do sada o nekoj temi, dok u fazi razumijevanja značenja, nakon čitanja slikovnice dijete povezuje poznato i novo znanje i postiže novo shvaćanje. Rasprava djeci donosi razmjenu ideja što proširuje njihov rječnik te ih izlaže slušanju različitih mišljenja koja im mogu pomoći pri izgradnji vlastitih (Vonta i Balič 2012). Možemo se složiti da kroz slikovnicu svako dijete ima priliku „postupno naučiti da je knjiga izvor znanja iz koga valja crpiti“ (Čačko, 2000:15).

5. VRSTE SLIKOVNICA

U počecima hrvatske slikovnice, u većini slučajeva nema odstupanja od tradicionalne forme i njene namjene. „Prve leporello slikovnice pojavljuju se oko 1910. godine, dok knjiga-igračaka ili „živih knjiga“ gotovo i nije bilo“ (Batinić i Majhut, 2001:39). Međutim, rasprostranjenost slikovnice dovodi do pojave inovativnih i originalnih oblika koji potiču čitatelja na aktivno čitanje i sudjelovanje. Hlevnjak (2000:8) govori o slikovnicama koje „imaju svoju taktilnu i prostorno-predodžbenu ulogu“ koju ostvaruju kroz kombinaciju različitih taktilnih metoda kao što su prorezi u stranicama od kartona kroz koje dječji prsti istražuju format knjige i stranica ili oblikovani obrisi stopala u slikovnici koja priča o stopalima, također i likovno dizajnirani umetci koji se smanjuju ili produžuju (npr. vrat ili noge životinje) koji služe za lakše razumijevanje, ali se dotiču i duhovitosti, što je od neizmjerne važnosti jer učenje kroz slikovnice jest igra. Narančić Kovač (2015) tvrdi da slikovnice dokazuju trodimenzionalnost onda kad bivaju „žive knjige, tj. knjige-igračke“. To se događa kada slikovnica sadrži pomične dijelove i ulazi u stvarni prostor (npr. *pop up* slikovnice) (Narančić Kovač, 2015:56). Kada bismo u većoj mjeri bili upoznati s tim što se to djeci najviše sviđa u slikovnicama, stvarale bi se kvalitetnije slikovnice koje djeca vole. House i Rule (2005) ističu da bi u toj situaciji djeca duže zadržavala svoju pažnju tijekom listanja slikovnica.

Kada razmatramo klasifikaciju slikovnica, važno je istaknuti da se one mogu podijeliti temeljem različitih kriterija. Prema Crnković i Težak (2002), s obzirom na funkcije, slikovnice se dijele na „spoznajno-pojmovne, informativne, umjetničke i problemske“ (Crnković i Težak 2002:52). Naime, u Hrvatskoj književnoj enciklopediji (2012) ponuđena je opsežna podjela “s obzirom na udio teksta, formu, strukturu izlaganja, sadržaj, sudjelovanje konzumenta i likovnu tehniku” (Majhut i Zalar, 2012:83).

- “*Slikovnice s obzirom na udio teksta*”

„S obzirom na udio teksta, slikovnice mogu biti: bez riječi, s minimalnim tekstom, piktografske, u stihovima ili prozi;“ (Majhut i Zalar, 2012:84).

- “*Slikovnice s obzirom na formu*”

S obzirom na oblik, razlikujemo: „leporello, pop-up, nepoderive, slikovnice-igračke, multimedijske slikovnice i dr;“ (Majhut i Zalar, 2012:84). Također, i slikovnice-otklapalice te elektroničke slikovnice. Laporello slikovnice namijenjene su najmlađoj dobi djece jer zbog svog izgleda poput harmonike, služe i za dječju igru. Tome u korist je i to što se sastoji od šest do deset stranica koje su izrađene od mekanog materijala. Svaka stranica predstavlja cjelinu za

sebe i pruža ilustraciju ispunjenu veselim bojama. Pop-up slikovnice spadaju u moderne slikovnice jer pružaju dubinu i pokret, odnosno drugim riječima, pružaju iskustvo trodimenzionalnosti koja silno privlači djecu. Nepoderive su slikovnice izrađene od plastike ili platna kako bi se spriječilo da ih djeca unište, zbog čega su i namijenjene dobnjoj skupini koja još uvijek razne stvari stavlja u usta i nema razvijenu finu motoriku pa često dolazi do trganja stranica. Slikovnice-otklapalice nazivaju se još i slikovnicama s „prozorčićima“. Na stranicama takve slikovnice dodatan sadržaj je prekriven, što kod djece budi znatiželju.

- *“Slikovnice s obzirom na strukturu izlaganja”*

„S obzirom na strukturu izlaganja: narativne, tematske;“ (Majhut i Zalar, 2012:84). Eminentno za tematske slikovnice je poučni i informativni karakter prikazan kroz teme o higijeni, zdravlju, prometu, obitelji i sl. Hlevnjak (2000) ističe kako valja imati na umu da „oblikovanje ili dizajn slikovnica za najmlađu dob, također se rukovodi činjenicom da su dječje slikovnice njihovi prvi udžbenici“ (Hlevnjak, 2000:8). Narativne slikovnice su uglavnom prerada bajki. U takvim slikovnicama može biti prisutna jedna ili više kratkih priča.

- *“Slikovnice s obzirom na sadržaj”*

„S obzirom na sadržaj: o slovima, životinjama, svakodnevnome životu, igrama, fantastične;“ (Majhut i Zalar, 2012:84). Sadržaj prve dječje knjige od neizrecive je važnosti, pa tako razlikujemo edukativnu, terapeutsku, umjetničku i problemsku slikovnicu. Spoznajne slikovnice približuju djeci brojne nove spoznaje kao što su razlikovanje boja, gledanje na sat, vezivanje vezica i suprotnosti (lijevo-desno, tiho-glasno, gore-dolje, visoko-nisko, veliko-malo). Terapeutske slikovnice djetetu koje je doživjelo neku vrstu traume pružaju priliku da uz priču prorađuje svoje osjećaje, dok umjetničke slikovnice kod djece razvijaju osjećaj za estetiku, emocionalni razvoj i razvoj empatije (<https://jglobitelj.hr/obitelj/kad-prica-nade-svoje-dijete>, pristup: 20.11.2023). O problemskoj slikovnici detaljnije će se govoriti u nastavku rada.

- *“Slikovnice s obzirom na likovnu tehniku”*

Majhut i Zalar (2012:84) navode kategorizaciju „s obzirom na likovnu tehniku: fotografske, lutkarske, slikovnice stvarnih dječjih crteža i crteža umjetnika, strip-slikovnice i dr.“ (Majhut i Zalar, 2012:84).

- *“Slikovnice s obzirom na sudjelovanje konzumenta”*

Slikovnice „s obzirom na sudjelovanje konzumenta: one kojima se dijete samostalno služi, one u kojima je potrebna asistencija odrasloga, interaktivne slikovnice;“ (Majhut i Zalar, 2012:84).

6. PROBLEMSKA SLIKOVNICA

Mnogi se teoretičari slažu da je slikovnica prva dječja knjiga, valja stoga imati na umu da nije svejedno kakvu ćemo slikovnicu pružiti djeci koja su u periodu najkompleksnijeg razvoja. Čačko (2000:12) navodi kako psiholozi tvrde da se „osjećajna čovjekova struktura, njegov emocionalni kapacitet“ formira već u prve dvije godine života. Polovica duševnog kapaciteta pojedinca oblikovana je već s navršene četiri godine, pa prema tome autor zaključuje da „u dobi od osam do deset godina ostvaruje se gotovo osamdeset posto mogućnosti razvitka“ (Čačko, 2000:12). Iz toga slijedi, da je centralna točka razvoja mentalnih sposobnosti, emocionalnog kapaciteta i karakteristika čovjeka u razdoblju predškolske dobi. Također, Majhut i Batinić potvrđuju da „u općenito intenzivnom razdoblju razvoja djeteta slikovnica pruža višestruke poticaje za njegov kognitivni razvoj“ (Majhut i Batinić, 2017:302).

Pojam odrastanja u današnje vrijeme promijenio je definiciju kakvu je nekada imao, pa je prema tome i slikovnica prilagođavajući se potrebama djece i njihovih roditelja razvila novi oblik. Sve smo više svjesniji kako ne postoje savršeno dobra i umiljata djeca te da se proces odrastanja često odvija uz raznolike probleme. Osim toga što djeci pruža uvid u prekrasan svijet mašte prepun avantura, pojavio se poseban žanr slikovnice pod nazivom: problemska slikovnica. Zalar (2008) kaže da problemska slikovnica djeci i odraslima nudi vrlo životne teme koje obuhvaćaju iskustvene situacije u obitelji, školi i općenito pregled raznih događaja svakodnevnog života. Njezino je zanimanje prikazati teme međuljudskih odnosa, različite strahove kao što je odlazak kod zubara, ali pozabaviti se i „onim osjetljivijim temama kao što su smrt, razvod roditelja, zlostavljanje ili nasilje“ (Čičko, 2000:18). U Hrvatskoj književnoj enciklopediji navedeno je da je problemska slikovnica profilirana tako da tretira teme o kojima je prije bilo zabranjeno govoriti ili jednostavno niti u jednom kontekstu nije bilo prikladno (Majhut i Zalar, 2012). Problemska slikovnica nije ograničena lijepim i ugodnim događajima i doživljajima, štoviše, ona se tvrdoglavo trudi, kako D. Zalar navodi, „obuhvatiti život u njegovoj punini - i riječju i slikom“ (Zalar, 2008:5). Takve slikovnice od velike su koristi i djeci i roditeljima kako bi se što lakše snašli u novonastaloj problemskoj situaciji. Čičko (2000:18) ističe: „Odzvonilo je uljepšanim pričicama o dobroj, pametnoj i poslušnoj djeci koja žive ljupko, skladno i sretno sa svojim plišanim medvjedićima, braćom, sestrama i roditeljima“ (Čičko, 2000:18). Kao novi medij u svijetu dječje slikovnice, problemska slikovnica, još uvijek nije dobila svoju konačnu definiciju. Zalar (2009) naglašava da se teoretičari i dalje nisu usuglasili što je to točno problemska slikovnica. Prema Danev i sur. (2006) problemska slikovnica je „slikovnica koja se bavi problemskim situacijama u životu djeteta, vezana uz

djetetove osjećaje, zdravlje, osobine njegove ličnosti i ponašanje, te uz odnose u obitelji i društvu“ (Danev i sur., 2006:2).

Iako Zalar (2008:5) smatra „da se svaka dobra slikovnica može shvatiti problemski“, u dječjoj se književnosti u današnje vrijeme sve više razvija prava problemska slikovnica zbog toga što ju karakterizira fabula bez tabu tema u kojoj je prioritet slobodan i nesputan odgoj i razvoj djece. Sveobuhvatno gledajući svaka slikovnica sadrži odgojnu funkciju, međutim u ovoj vrsti slikovnice ta funkcija ima dominantnu ulogu, odnosno misli se „na slikovnice kojima je cilj utjecati na razvoj određenih ćudorednih i moralnih vrijednosti te na ponašanje djeteta“ (Majhut i Batinić, 2017:358).

Suvremeno društvo današnjice ima potrebu za problemskim slikovnicama kao sredstvom koje smatraju kao *poziv u pomoć* kada je u pitanju odgoj djece. Već 2006. godine, Hranjec u svome radu opisuje da danas često susrećemo problemsku slikovnicu, za koju kaže da „potiče djetetove intelektualne kapacitete, odnosno, potiče ga na rješavanje nekog problema“ (Hranjec, 2006:26). Problemi kojima se bavi slikovnica zaista su mnogobrojni i raznovrsni. „Odrasli su shvatili slikovnicu kao izvanredan način da djeci prenesu prva znanja o svijetu i da to učine darivajući im umjetnički predmet. Treba samo znati u narasloj i šarolikoj ponudi odabrati onu koja je doista zaslužila takav epitet“ (Majhut i Batinić, 2017:368). U tome nam može pomoći brošura Hrvatskog knjižničarskog društva koja je ugledala svijetlo dana 2006. godine povodom kampanje „Čitajmo im od najranije dobi“. U istoimenoj se brošuri nalazi popis problemskih slikovnica s obzirom na temu, izabran od strane autorice Čičko (2002), koja ih je zatim razvrstala na kategorije koje obuhvaćaju „djetetove osjećaje, zdravlje, osobine njegove ličnosti i ponašanje, te (uz) odnose u obitelji i društvu“ (preuzeto: www.hkdrustvo.hr/datoteke/132, pristup: 16.11.2023).

U kategoriji *Emocije* smještene su slikovnice koje istražuju osjećaje kao što je strah, ljutnja, sreća, tuga, ljubomora ili odbačenost. Ove problemske slikovnice obrađuju različite emocionalne izazove s kojima se djeca susreću tijekom odrastanja, pružajući im podršku i pomažući im da lakše prihvate svoje emocije.

Kategorija *Osobine ličnosti i ponašanje* prikazuje teme kulturnih i higijenskih navika (kao što su problemi s mokrenjem i pranje ruku), moralnog odgoja, probleme s neposlušnošću, odgovornošću, sebičnosti, odvikavanjem od nekih navika (kao što je sisanje palca ili pretjerano gledanje televizije), ophođenje s nepoznatim ljudima i mnoge druge slične teme.

Kategorija obiteljskih i društvenih odnosa obuhvaća teme kao što su nasilje, dječja prava, (ne)prijateljstvo, (ne)tolerancija, neprihvaćenost u društvu, uvažavanje različitosti, razvod roditelja, poštivanje (vlastite) privatnosti, najbolnija životna iskustva kao što je smrt u obitelji; međutim, „kako je u Europi sve češće nasilje nad djecom - tako su i tjelesno, mentalno i seksualno zlostavljanje djece našli svoje mjesto u knjizi za najmlađe“ (Čičko, 2000:19).

Pod kategoriju *Zdravlje* spadaju slikovnice s tematskim okvirima zdravlja, prehrane, razne bolesti, odlazak u bolnicu, odlazak kod zubara i sl. Ovakve su slikovnice od pomoći najmlađima koji imaju strah pri odlasku kod zubara ili doktora jer kroz priču u kojoj se neka životinja nalazi u istoj situaciji mogu se poistovjetiti i ohrabriti.

Svakodnevnica svakog čovjeka uglavnom nije savršena i nisu sve priče sretnog završetka, te zbog toga moderna slikovnica teži ka približavanju stvarnom životu jer kako Čičko (2000:18) ističe: „Ni jedna životna situacija nije toliko neugodna ili neobična da se o njoj ne bi moglo progovoriti i riječju i slikom“ (Čičko, 2000:18).

7. SLIKOVNICE O DJECI S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Opće je poznato kako je književnost tematizirala praktički sve što postoji i ne postoji, prikazala realan i nerealan svijet, stoga su i osobe s teškoćama u razvoju pronašle svoju poziciju u književnosti (Piskač i Jurdana, 2013). U ovom diplomskom radu posebno ćemo naglasiti važnost slikovnica koje se bave temama društvenih odnosa, (ne)prihvaćenosti u društvu, (ne)tolerancije i (ne)uvažavanja različitosti, dječjih prava i u konačnici temom inkluzije djece s teškoćama u razvoju. Prije svega, poželjno je definirati tko su to djeca s teškoćama u razvoju i što je to inkluzija.

7.1. Djeca s teškoćama u razvoju i inkluzivno ozračje u predškolskoj ustanovi

Osim tema navedenih u prošleme poglavlju, problemske slikovnice bave se i izazovima s kojima se suočava samo određeni dio populacije, poput djece s poteškoćama u razvoju. Članak 65. *Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* (2008) navodi da se djeca s teškoćama u razvoju susreću „s teškoćama u učenju, problemima u ponašanju i emocionalnim problemima“, ali to mogu biti i djeca s „teškoćama uvjetovanim odgojnim, socijalnim, ekonomskim, kulturalnim i jezičnim čimbenicima“ (*Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*, 2008). Prema *Pravilniku o osnovnoškolskome odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju* (NN, 23/1991) vrste teškoća su:

- „1. Oštećenja vida
2. Oštećenja sluha
3. Oštećenja jezično-govorne-glasovne komunikacije i specifične teškoće u učenju
4. Oštećenja organa i organskih sustava
5. Intelektualne teškoće
6. Poremećaji u ponašanju i oštećenja mentalnog zdravlja
7. Postojanje više vrsta teškoća u psihofizičkom razvoju“ (*Pravilnik o osnovnoškolskome odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju*, NN, 23/1991).

Dugo je vremena u odnosu prema osobama s teškoćama u razvoju bila zastupljena samo integracija, međutim, to je uključivanje djece s teškoćama u redoviti odgojno-obrazovni sustav bez unaprijed ispunjenih svih nužnih preduvjeta. Vremenom se stav prema osobama s teškoćama mijenjao, te je u današnje vrijeme sve veći naglasak na proces inkluzije. Inkluzija

znači *umreženje* (Kobešćak, 2000), to je vrijedan proces koji podrazumijeva poštivanje različitosti svakog ljudskog bića, što ne implicira na izjednačavanje cijele populacije, nego razvoj tolerancije prema različitostima i potrebama svakog individualca. Uvažavanje različitosti i pomaganje drugima omogućuje nam obogaćivanje iskustava, širenje znanja i na koncu, razvoj čovječnosti (Zrilić, 2022). UNESCO (2013) naglašava da je inkluzija mnogo više od integracije jer integracija uglavnom podrazumijeva samo pokušaj uspješnog sudjelovanja djece s teškoćama u redovnom programu odgoja i obrazovanja. Inkluzivni odgoj i obrazovanje pruža djeci s teškoćama odlučivanje o vlastitom životu, preuzimanje odgovornosti i jednako sudjelovanje u zajednici koja ga okružuje (Zrilić, 2022). Sukladno tome, može se reći da „cilj inkluzije nije samo uključenost učenika u redovite razrede nego i poboljšanje društvenog sudjelovanja“ (Zrilić, 2022:23). To je sustav koji ističe da su varijacije u sposobnostima i potrebama bazične i poželjne, štoviše, njezina je osnovna poruka da ne izdvaja niti jednu osobu, nego djeluje u smjeru ostvarenja adekvatnih uvjeta za svih. UNESCO (2013:2) tvrdi da „od inkluzije svi imaju koristi“. Ona iziskuje razvitak osjetljivosti i empatije kod ljudi, kako bi se stvorili uvjeti za zadovoljenje specifičnih individualnih potreba osoba s teškoćama u razvoju. Na taj se način kod osoba koje daruju svoje vrijeme za pomoć potrebitima javlja osjećaj zadovoljstva i samopoštovanja. Altruizam, koji je u Hrvatskoj enciklopediji definiran kao stav osobe koja smatra da djelovanje svakog čovjeka treba biti orijentirano na dobrobit drugoga (Hrvatska enciklopedija, 2021), nužno je poticati od najranije dobi. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015) konstatira humanizam i toleranciju kao svoje vrijednosti, što podrazumijeva da dječji vrtić treba biti mjesto gdje će se promicati senzibilitet djece za tuđe potrebe, prihvaćanje individualnih sposobnosti i poštivanje različitosti (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2015). Zrilić (2022) smatra da „oštećenje koje objektivno postoji ne treba negirati, međutim ono ne umanjuje vrijednost osobe kao ljudskog bića. To znači da nije teškoća ono što takve osobe isključuje iz društva, već su to predrasude, neznanje i strahovi koji prevladavaju u društvu“ (Zrilić, 2022:18). Stereotipi i predrasude o djeci s teškoćama nerijetko se pojavljuju u društvu, a uz to je sveprisutan i strah zbog osjećaja nedostatka vještina za ispravan pristup osobama s teškoćama u razvoju. Prema tome, zaista je bitno uložiti sva sredstva i napore u inkluzivni odgoj djece najranije dobi. Sudionici inkluzivnog odgoja i obrazovanja nisu samo djeca s teškoćama i odgojitelji, sudionici su i roditelji, stručni suradnici, vršnjaci i sve one osobe koje su u kontaktu s djecom s teškoćama. Važno je na koji način odrasli doprinose razvoju ozračja, odišu li pozitivnim ili negativnim stavom prema djeci s teškoćama jer takav se stav odražava na vršnjake djece s teškoćama. „Stavovi prema osobama s teškoćama nisu urođeni, nego su naučeni“, između ostalog, od strane

tuđih predrasuda i neznanja. Shodno tome, presudno je da odgojitelji imaju pozitivnu sliku o djeci s teškoćama, međutim često je njihov pristup suzdržan jer smatraj da su nedovoljno kompetentni. U radu s djecom s teškoćama izuzetno je važno cjeloživotno obrazovanje odgojitelja kroz različite edukacije, seminare i proučavanje stručne i znanstvene literature (Zrilić, 2022:38). Prije svega, odgojiteljeva je zadaća uzimajući u obzir specifične potrebe djeteta s teškoćama prilagoditi prostor, materijale, postupke i metode rada, i prema potrebi izrađivati individualne materijale kako bi se odgojno obrazovni rad što više približio osobi s teškoćama. Osim toga, od ključne važnosti je pripremanje djece urednog razvoja na dolazak djeteta s teškoćom u skupinu. Prema Zrilić (2022) esencijalna je uloga odgojitelja stvarati pozitivno emocionalno ozračje u odgojnoj skupini kako bi se ostvarila potpuna inkluzija. U tom procesu odgojitelj treba predvidjeti moguće reakcije druge djece i podučiti ih kako mogu pomoći. Tijekom procesa pripreme druge djece odgojiteljima je problemska slikovnica i slikovnica o djeci s teškoćama od velike pomoći.

7.2. Slikovnice u procesu stvaranja inkluzivnog ozračja u predškolskoj ustanovi

Djeca s teškoćama u razvoju imaju potrebu za posebnom odgojno-obrazovnom podrškom svoje okoline, međutim, društvo nije oduvijek imalo sluha za njihove individualne potrebe. U prošlom stoljeću bila je zastupljena društvena stigmatizacija osoba s teškoćama. Također, i u slikovnicama i bajkama pronalaze se fabule koje nerijetko ističu izolaciju osoba s teškoćama te ih prikazuju kao manje inteligentne osobe sa slabijim moralnim karakterom (Skočić Mihić i sur., 2017). U skladu s radom autora Jurdana i Piskač (2013) može se zamijetiti da se invalidnost u književnosti prikazivala kao nesreća ili "Božja kazna", te su se pretežno pojavljivali motivi likova koji su se osjećali odbačenima jer nisu bili prepoznati kao ravnopravni članovi društva. Osobe koje se zbog nekih tjelesnih ili psihičkih nedostataka, osobina ili vrijednosti razlikuju od ostalih često su odbačeni u svojoj okolini. Zrilić (2022:11) ističe da „...nerijetko takvu djecu vršnjaci izoliraju iz svoga okruženja, što na njih djeluje izrazito negativno“. UNESCO (2013), također, potvrđuje da se djeca s teškoćama učestalo osjećaju isključenima, neki više a neki manje, što ovisi o različitim faktorima. Nastavno slijedi da promjene u odnosu s osobama s teškoćama u razvoju moraju prvenstveno nastupiti u kulturi društva. Prema Piskač i Jurdana (2013) književnost ima toliko veliku moć da utječe na kulturu te može „impostirati stavove koji potom mogu postati općeprihvaćenim društvenim činjenicama“ (Piskač i Jurdana, 2013:174). Dakle, književnost ima utjecaj na razvoj kulture što dovodi do razvitka svijesti o važnosti promicanja solidarnosti, empatije i altruizma, te se na taj način stvaraju temelji za inkluziju.

Pojavljivanje djece s teškoćama u slikovnicama prvi je korak književnosti prema utjecaju na osviještenost društva za potrebe osoba s teškoćama i zbog toga su takve slikovnice od neizmjerne važnosti. One opisuju razvojne teškoće „kao što su Down sindrom, poremećaje iz autističnog spektra, zdravstvene teškoće poput kroničnih bolesti ili teškoće izazvane zlostavljanjem, zanemarivanjem, nepovoljnim uvjetima života i stresnim događajima“ (Skočić Mihić i sur., 2017). Kada se u slikovnicama nalaze likovi s teškoćama, trebaju biti predstavljeni ponašajno na pozitivan način, a fizički prikazani realistično. Potrebno je istaknuti njihove jake strane te promicati visoke standarde i očekivanja prema njima, istovremeno naglašavajući njihov pozitivan doprinos društvu i aktivno uključivanje u zajednicu putem socijalnih interakcija. Suvremene slikovnice sve su više usmjerene prema prikazivanju likova s teškoćama na opisani način, istovremeno prikazujući njihova ograničenja i izazove s kojima se svakodnevno susreću. Ovakav pristup omogućuje čitateljima da prošire razumijevanje njihovih potreba i ponašanja (Skočić Mihić i sur., 2017). Halačev (2000) ističe da „najnoviji trendovi u svjetskom izdavaštvu za djecu ukazuju pozornost koja se posvećuje raznim značajkama ličnosti odnosno i tekstem i ilustracijom poštuje se osobna i tuđa različitost“ (Halačev, 2000:82). Na taj se način podupire nova paradigma inkluzivnog odgoja i obrazovanja koja se bazira na individualnosti kao izvoru bogatstva, umjesto nedostatku. Kroz likove u pričama, djeca mogu pronaći modele ponašanja s kojima se poistovjećuju. Identifikacija s likovima može olakšati proces učenja i integracije novih ponašanja. Slikovnice su snažan književni alat u borbi protiv diskriminacije, neprihvatanja različitosti i netolerancije; one su dio biblioterapije koja je definirana kao metoda „liječenja čitanjem“, odnosno učinkovito metodološki isplanirano korištenje knjige koja služi kao podrška u suočavanju sa životnim promjenama i problemima, namijenjena svima bez obzira na dob, kulturu ili druge čimbenike (Pehrsson i McMillen, 2005 prema Skočić Mihić i sur. 2017:68). Maich i Kean (2004) biblioterapiju smatraju postupkom kojeg profesionalci koriste u radu s djecom, ali i s odraslima kao pomoć pri svladavanju socio-emocionalnih izazova u odgojno-obrazovnom okruženju. Slikovnica je neiscrpno sredstvo kojim djecu možemo osvijestiti da život uključuje raznolike prepreke, štoviše, izvor je i rješenja kako se nositi sa emocionalnim ili ponašajnim izazovima. Bez izuzetka govore o osjetljivim temama koje se „duhovito, zanimljivo, moralno i etički nenametljivo obrađuju u slikovnicama u prenesenom kontekstu i diskursu putem priča o životinjama, izmišljenim junacima ili o djeci i odraslima“ (Halačev, 2000:82). Neosporno je da dječja literatura ima istaknutu ulogu u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju i predstavlja bitnu komponentu u afirmaciji inkluzivnih vrijednosti, prema tome odgojiteljeva je odgovornost i obveza birati kvalitetne slikovnice u kojima su likovi djeca s teškoćama prikazani na način da svako dijete osjeti želju upoznati ga

ili mu biti prijatelj (Skočić Mihić i sur., 2017). Takav je pristup radu dio suvremenoga kurikuluma odgoja i obrazovanja koji podrazumijeva stručnost, ali i kreativnost odgojitelja, a osim toga valja imati na umu da svrhovit rad na ostvarenju inkluzije zahtjeva kontinuirano stručno i profesionalno usavršavanje koje se sastoji od formalnog, neformalnog i informalnog obrazovanja (Zrilić, 2011). Usavršavanje odgojitelja podrazumijeva stjecanje novih znanja kako bi se prilagodili specifičnim teškoćama djeteta, kao na primjer upoznavanje Brailleovog pisma, znakovnog jezika, ali i općenito znanje kako prilagoditi plan i program u svakom segmentu rada (UNESCO, 2013). U kontekstu primjene slikovnica, prilagodba se očituje na primjeru pojave novog oblika knjige, tzv. *Talking books* ili zvučne knjige, koje su „namijenjene onima koji ne znaju čitati ili ne mogu čitati (slijepi), a pojavile su se početkom druge polovice dvadesetog stoljeća“ (Štefančić, 2000:86). Još jedan vrijedan primjer su i taktilne slikovnice o kojima govori autorica Tanja Šupe. Taktilna slikovnica je dječja knjiga s prilagođenim tekstom ali i slikama. Upoznavanje slijepog djeteta sa slikom ima veliki značaj jer mu pomaže upoznati svijet koji ga okružuje. Čak 80% informacija koje primamo dolazi putem vizualnog sustava. Ova činjenica ističe ključnu ulogu vizualne percepcije u razumijevanju i interpretaciji svijeta oko nas. Slike su prilagođene tako da ih slabovidno dijete može percipirati dodirnom. U skladu s načelima inkluzivnog obrazovanja, pružanje mogućnosti slijepoj djeci za doživljaj slike kao medija oduvijek je neophodno sredstvo za stvaranje novih iskustava (Šupe, 2011). Slikovnica, ukoliko se koristi na pravilan način, može biti raskošan izvor promjena i pozitivnog utjecaja u suvremenom društvu. Promjene u današnjem društvu nesumnjivo su potrebne jer „suvremeni svijet obilježava kriza vrijednosti, kriza morala“, a prema tome i kriza odgoja (Jukić, 2013:406). U takvom su društvenom kontekstu najviše ugrožena djeca s teškoćama koja se u socijalnoj okolini često susreću sa neosjetljivošću prema svojem integritetu. Autorica Jukić (2013:409) tvrdi da suvremeno čovječanstvo neupitno „treba usustaviti odgoj za vrijednosti“, što nam govori da je inkluziji više nego ikada potrebna potpora i podrška. Inkluzija je puno više nego što se misli, ona „pretpostavlja preobrazbu, promjenu cijele zajednice, a ne samo odgojno obrazovnih institucija. Preduvjet, ali i posljedica inkluzije je promjena osobnih stavova“ (Kobešćak, 2000: 25). Bez sumnje se može zaključiti da djeci trebaju smjernice koje mogu pratiti, okviri koji će im poslužiti kao temelj za oblikovanje i razvoj vlastitih vrijednosnih kriterija i sustava, a književnost je itekako jedan od takvih okvira (Jukić, 2013).

8. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Za potrebe ovog diplomskog rada provedeno je kvalitativno istraživanje putem polustrukturiranog intervjua. U istraživanju je sudjelovalo 8 odgojitelja Zadarske županije. Prvi dio intervjua sadrži informativna pitanja vezana za osnovne podatke o odgojiteljima. Drugi dio sadrži ciljana pitanja vezana za temu diplomskog rada.

8.1. Predmet istraživanja

U prethodnim smo poglavljima definirali što je to problemska slikovnica i slikovnica o djeci s teškoćama te koliko je neizmjerne važnosti istih, no nameće se pitanje koliko su zapravo ove slikovnice zastupljene u predškolskim ustanovama i u kojoj se mjeri koriste u odgojno-obrazovnom radu.

8.2. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je ispitati, opisati i razumjeti u koliko odgojitelji poznaju problemske slikovnice i slikovnice o djeci s teškoćama u razvoju, te utvrditi učestalost korištenja istih u odgojno-obrazovnom radu, uz specifičan naglasak na njihovu primjenu u promicanju inkluzivnih vrijednosti.

8.3. Istraživačka pitanja

Istraživačka pitanja na koja će ovo istraživanje pokušati dati odgovor su:

1. Kako odgojitelji procjenjuju vlastitu upoznatost s problemskim slikovnicama, a kako sa slikovnicama o djeci s teškoćama u razvoju?
2. Na koji su način odgojitelji stekli dosadašnje znanje o problemskim slikovnicama i slikovnicama o djeci s teškoćama u razvoju?
3. Kako odgojitelji procjenjuju vlastitu učestalost korištenja problemske slikovnice u odgojno-obrazovnom radu?
4. Kako odgojitelji procjenjuju korisnost i učinkovitost problemskih slikovnica i slikovnica o djeci s teškoćama u poticanju inkluzije u predškolskoj ustanovi?

8.4. Metoda istraživanja

Za istraživanje je korišten polustrukturirani intervjui kako bi se prikazala iskustva i doživljaji ispitanika. Prema Tkalac Verčić i sur. (2010) polustrukturirani intervjui je metoda prikupljanja podataka unutar koje „istraživač ima unaprijed pripremljen podsjetnik za intervjui, koji sadrži

teme i okvirna pitanja, ali slijedi logiku razgovora i slobodu sudionika istraživanja u odgovaranju te ostavlja mogućnost da se otvore neke nove teme, koje su važne sudioniku“ (Tkalac Verčić i sur., 2010). Intervju je osmišljen po uzoru na istraživanje Skočić Mihić (2017) te sadržava 22 pitanja otvorenog tipa. Svi intervjui snimljeni su mobilnim uređajem. Prije provedbe intervjua sugovornici su informirani o svrsi istraživanja te im je detaljno i jasno objašnjen način na koji će se ono odvijati. U istraživanju su sudjelovali odgojitelji iz prigodno odabranih vrtića Zadarske županije. Ravnateljima vrtića dostavljena je pisana zamolba s naznakom da se istraživanje provodi za izradu diplomskog rada te je istaknuto da će ustanova, nakon obrade podataka, imati pristup rezultatima istraživanja. Nakon prikupljene suglasnosti od strane ravnatelja, suglasnost je upućena i odgojiteljima koji su na taj način upoznati s pojedinostima provedbe istraživanja, odnosno da je intervju dobrovoljan i anonimn te da u bilo kojem trenutku mogu odbiti odgovoriti na pitanje i odustati od sudjelovanja. Kako bi se postigla anonimnost u ovom istraživanju korišteni su pseudonimi. Intervju se provodio u ustanovi predškolskog odgoja u prostoriji za odgojitelje te se odvijao za vrijeme popodnevnog odmora djece. Intervjui su provedeni u studenom i prosincu 2023. i siječnju 2024. godine, a vremenski raspon njihovog trajanja je od 30 do 37 minuta. Tijekom prva tri intervjua nekoliko pitanja je prilagođeno te im je izmijenjen oblik s obzirom na prvi zapis kako bi se lakše dobila tražena informacija. Nakon provedbe intervjua, izvršen je proces transkripcije i kodiranja.

8.5. Uzorak istraživanja

U istraživanju je bilo nazočno 8 odgojitelja Zadarske županije od kojih je 4 iz DV Jordanovac a 4 iz DV Radost. Ispitanici su izabrani s obzirom na namjerno uzorkovanje kako bi odgovarali istraživačkim pitanjima. Namjernim uzorkovanjem cilja se na ispitanike koji raspolažu bogatim informacijama o istraživačkoj temi, odnosno pojedince koji su izravno sudjelovali u relevantnim iskustvima koja se istražuju (Miles i Huberman, 1994). Svi ispitanici su ženskog roda, raspon njihove dobi je od 25 do 48 godina života. Od 8 odgojiteljica koje su sudjelovale u intervju samo je jedna odgojiteljica završila diplomski sveučilišni studij, a ostatak odgojiteljica završilo je preddiplomski sveučilišni studij te jedna od njih ima zvanje odgojitelj - mentor. Radno iskustvo odgojiteljica ogleda se u rasponu od godinu dana do 25 godina.

8.6. Etički aspekti istraživanja

Sudionici intervjua iznose svoje stavove, vrijednosti i uvjerenja, stoga se posebno ističe važnost etičkih pitanja koja se tiču odnosa između istraživačice i sudionika, kao i općenito zaštite prava sudionika. Etičnost se očituje u odgovornostima i obvezama koje istraživač ima prema sudionicima istraživanja, a u ovom radu se očitovala kroz traženje informiranog pristanka odnosno suglasnosti od strane ravnatelja dječjeg vrtića i odgojitelja koji su bili izravni sudionici intervjua. Informirani pristanak odnosi se na proces informiranja o temi i svrsi istraživanja te obavještanje o pravu na odustajanje od sudjelovanja u istraživanju u bilo kojem trenutku. Temeljno načelo etike istraživanja je zaštita interesa i prava sudionika/ca, stoga je identitet svakog odgojitelja zaštićen tako što se koriste pseudonimi. U Prilozima 1 i 2 nalaze se obrasci suglasnosti od strane ravnatelja dječjeg vrtića i odgojitelja.

8.7. Obrada i interpretacija rezultata istraživanja

Analiza podataka započela je transkripcijom tonkih zapisa i ponavljajućim iščitavanjem transkripta, nakon čega je slijedilo kodiranje transkripta. Za potrebe analize ovoga istraživanja korišten je pristup koji je u literaturi poznat kao analiza okvira. Ovaj pristup razlikuje se od drugih kvalitativnih metoda prikupljanja i analize podataka po tome što unaprijed definira ključne teme za istraživanje. Tipično je da se istraživanje provodi jednokratno i unutar određenog vremenskog okvira. S obzirom da sadrži originalna opažanja i refleksije sudionika, omogućuje dublju analizu, opisivanje i tumačenje iskustava, a s time i bolje razumijevanje i shvaćanje istraživačkih pitanja. Njeguje se idiografski pristup: usmjerenost na iskustvo i perspektivu pojedinca (Miles i Huberman, 1994). Proces kodiranja proveden je prema Milesu, Hubermanu i Saldaña (2014:27) kroz tri razine, dodjeljivanjem “deskriptivnih kodova, interpretativnih kodova te kodova obrasca”. U nastavku slijedi tijek analize za prvo istraživačko pitanje, odnosno tablica indeksiranja i kodiranja. Za ostala istraživačka pitanja koristio se isti postupak, čije se tablice kodiranja nalaze u prilogu rada.

Tablica 1: Kodiranje podataka prvog istraživačkog pitanja

1. Istraživačko pitanje: <i>Kako odgojitelji procjenjuju vlastitu upoznatost s problemskim slikovnicama, a kako sa slikovnicama o djeci s teškoćama u razvoju?</i>			
Tematsko područje: Upoznatost odgojitelja s problemskim slikovnicama			
Izjave sudionika	Kodovi	Kategorija	Tema
ODG 1: „...obično sadrže likove i nekakve ilustracije koje pomažu djeci da bolje razumiju problem s kojim se susreću“	Odgojiteljica navodi karakteristike koje zblžavaju djecu s problemskim slikovnicama	Karakteristike problemske slikovnice	Shvaćanje termina problemska slikovnica
ODG 2: „...s obzirom na to da sam jedan dio diplomskog pisala o slikovnici mislim da sam upoznata s problemskom slikovnicom u nekoj okej mjeri“	Odgojiteljica navodi kako smatra da je u dobroj mjeri upoznata s problemskom slikovnicom zbog diplomskog rada	Procjena vlastite upoznatosti problemskih slikovnica	Doprinos okolinskih čimbenika na upoznatost termina problemska slikovnica
ODG 2: „...svaka slikovnica koja obrađuje neki aktualni problem ili socijalna, društvena pitanja bilo koje vrste“	Odgojiteljica navodi osnovne karakteristike problemske slikovnice	Karakteristike problemske slikovnice	Shvaćanje termina problemska slikovnica
ODG 4: „...npr. nedavno je djevojčica dobila brata pa smo o tome pričali kroz problemsku slikovnicu“	Odgojiteljica navodi povod kojim odlučuje koristiti problemsku slikovnicu u svom radu s djecom	Povod za korištenje problemske slikovnice u odgojno-obrazovnom radu odgojitelja	Shvaćanje termina problemska slikovnica
ODG 6: „...uvijek se javljaju novi naslovi, nove slikovnice... tako da mislim da ne znam dovoljno“	Odgojiteljica smatra da nije dovoljno upoznata s problemskim slikovnicama	Procjena vlastite upoznatosti problemskih slikovnica	Osviještenost nedovoljnog znanja

ODG 8: „...slikovnica putem koje možemo djelovati na različite osjećaje, strahove i poteškoće kod djece“	Odgojiteljica navodi osnovne karakteristike problemske slikovnice	Karakteristike problemske slikovnice	Shvaćanje termina problemska slikovnica
--	---	--------------------------------------	---

Tablica 2: Kodiranje podataka prvog istraživačkog pitanja

1. Istraživačko pitanje: <i>Kako odgojitelji procjenjuju vlastitu upoznatost s problemskim slikovnicama, a kako sa slikovnicama o djeci s teškoćama u razvoju?</i>			
Tematsko područje: Upoznatost odgojitelja sa slikovnicama o djeci s teškoćama u razvoju			
Izjave sudionika	Kodovi	Kategorija	Tema
ODG 1: „Pa... o slikovnicama o djeci s teškoćama u razvoju uglavnom siromašno...“	Odgojiteljica navodi da je njezino znanje o slikovnicama o djeci s teškoćama siromašno	Osviještenost nedovoljnog znanja	Procjena vlastite upoznatosti slikovnica o djeci s teškoćama
ODG 2: „Mislim da su dovoljno dostupne u nekim ustanovama gdje ima više slučajeva djece s teškoćama“	Odgojiteljica smatra da se odgojitelji općenito ne susreću dovoljno sa slikovnicama o DST	Osviještenost nedovoljnog znanja	Nedovoljna prisutnost slikovnica o djeci s teškoćama
ODG 4: „Jesam kada sam pisala diplomski, nisam još uvijek koristila u radu s djecom“	Odgojiteljica navodi da se susrela sa slikovnicom o DST tijekom pisanja diplomskog rada, ali ne i u praksi	Znanje bazirano samo na teoriji	Procjena vlastite upoznatosti slikovnica o djeci s teškoćama
ODG 5: „...pa iskreno i ne...nisam puno obrađivala takve slikovnice“	Odgojiteljica smatra da nije dovoljno upoznata sa slikovnicama o DST	Osviještenost nedovoljnog znanja	Osviještenost nedovoljnog znanja

<p>ODG 7: „Nažalost nisam imala priliku, ali bi voljela poboljšati svoja znanja o toj vrsti slikovnica“</p>	<p>Odgojiteljica navodi da ima intrinzičnu motivaciju unaprijediti poznavanje slikovnica o DST</p>	<p>Želja za proširenjem znanja</p>	<p>Osviještenost nedovoljnog znanja</p>
---	--	------------------------------------	---

Slikovnica o DST – slikovnica o djeci s teškoćama u razvoju

9. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA

Skočić Mihić i sur. (2017) provode kvantitativno istraživanje u kojemu je, kako sam naslov rada kaže, ispitano „Jesu li odgajatelji upoznati s problemskim slikovnicama i slikovnicama o djeci s poteškoćama u razvoju?“ te dolaze do sljedećeg zaključka: „Rezultati ovog istraživanja jednoznačno ukazuju da odgajatelji nedostavno poznaju i upotrebljavaju problemske slikovnice i slikovnice o djeci s poteškoćama“ (Skočić Mihić i sur., 2017:80). Po uzoru na spomenuti rad provedeni su dubinski intervjui s odgojiteljima djece predškolske dobi. U procesu analize dodjeljuju se kodovi, grupiraju u podatke i povezuju s istraživačkim pitanjima na temelju čega se izvode zaključci istraživanja (Miles i Huberman, 1994). Prvo istraživačko pitanje *Kako odgojitelji procjenjuju vlastitu upoznatost s problemskim slikovnicama, a kako sa slikovnicama o djeci s teškoćama u razvoju?* sastoji se od dva dijela: u prvom dijelu prikazano je tematsko područje Upoznatost odgojitelja s problemskim slikovnicama (Tablica 1), a u drugom dijelu Upoznatost odgojitelja sa slikovnicama o djeci s poteškoćama u razvoju (Tablica 2).

Na temelju kvalitativne analize podataka prikazani su rezultati istraživanja koji su podijeljeni u tri tematska područja: Shvaćanje termina problemska slikovnica, Osviještenost nedovoljnog znanja i Doprinos okolinskih čimbenika na upoznatost termina problemska slikovnica.

Kroz analizu prve teme *Shvaćanje termina problemska slikovnica* može se uvidjeti da odgojitelji problemsku slikovnicu tumače kao edukativnu knjigu koja je zaokupljena problemskim situacijama u životu djeteta najranije dobi.

„...edukativna knjiga koja se koristi u radu s djecom prilikom rješavanja problema i razvijanja kritičkog mišljenja...obično sadrže likove i nekakve ilustracije koje pomažu djeci da bolje razumiju problem s kojim se susreću“ (Odgojitelj 1)

„...to je slikovnica koja obrađuje pojedinu problemsku situaciju djeteta u svakodnevnom životu, to može biti zdravlje, moralno prosuđivanje, odnosi u obitelji i izvan obitelji, emocije i ponašanje djeteta“ (Odgojitelj 3)

S obzirom da navode osnovne karakteristike slikovnica te vrste može se zamijetiti da su ispitanici upoznati s terminom problemske slikovnice. Skočić Mihić (2011) u kvantitativnom istraživanju sa 141 odgojiteljem dolazi do rezultata da tek 16% odgojitelja ne poznaje problemske slikovnice i ne čita ih djeci, dok svaki deseti odgojitelj izuzetno dobro poznaje problemske slikovnice. Autorica Družetić (2021) na temelju provedenog istraživanja tvrdi da je više od 50% odgojitelja izjavilo da su s problemskom slikovnicom upoznati potpuno ili u većoj mjeri. Upoznatost i ispravno shvaćanje termina možemo utvrditi i s obzirom na povod kojim ih odgojitelji biraju i koriste; Odgojitelji navode da problemsku slikovnicu biraju spontano ili situacijski, navodeći da su glavni razlozi odabira problemske slikovnice nepoželjna ponašanja, socio-emocionalni razvoj i novonastali izazovi u obiteljskoj sredini.

„...nedavno je djevojčica dobila brata pa smo o tome pričali kroz problemsku slikovnicu Ovcicu je strah jer će dobiti brata“ (Odgojitelj 4)

„kad su djeca mala koristimo slikovnice za emocije – „kad sam tužan, kad sam sretan, kad sam ljut...“, recimo na neki način im pojasniti te emocije, da ih mogu razlikovati“ (Odgojitelj 6)

Sljedeća tema koju je otvorilo ovo istraživačko pitanje je *Osviještenost nedovoljnog znanja*. Autorica Josipović Nemeć (2018) u kvantitativnom istraživanju na temelju 259 ispitanika tvrdi da odgojitelji svoje znanje o primjeni ali i dostupnost problemskih slikovnica procjenjuju osrednjim. Neki od odgojitelja kritički sagledavaju vlastito znanje te smatraju da se redovito javljaju novi naslovi problemskih slikovnica, pa iz te perspektive vlastitu upoznatost procjenjuju nedovoljnom.

„Poznam ali ne dovoljno... uvijek se javljaju novi naslovi, nove slikovnice... tako da mislim da ne znam dovoljno“ (Odgojitelj 6)

Nadalje, **Tablica 2** prikazuje analizu tematskog područja: *Upoznatost odgojitelja sa slikovnicama o djeci s teškoćama u razvoju*. Prikazani su rezultati podijeljeni u tri tematska područja: Procjena vlastite upoznatosti slikovnica o djeci s teškoćama, Osviještenost nedovoljnog znanja i Nedovoljna prisutnost slikovnica o djeci s teškoćama.

U *Procjeni vlastite upoznatosti slikovnica o djeci s teškoćama* može se primijetiti da većina ispitanika smatra da je njihovo znanje ograničeno.

„Pa... o slikovnicama o djeci s teškoćama u razvoju uglavnom siromašno jer se te slikovnice traže po trenutačnoj potrebi“ (Odgojitelj 1)

„Mislim da su više dostupne u nekim ustanovama gdje ima više slučajeva djece s teškoćama“ (Odgojitelj 2)

Odgojitelji konstatiraju svoje znanje siromašnim navodeći da smatraju da slikovnice o DST nisu dovoljno dostupne te da se koriste samo kada dječji vrtić pohađa dijete s teškoćama, a u suprotnom takve vrste slikovnica nisu zastupljene u odgojno-obrazovnom radu. Mišljenje ispitanika je očekivano s obzirom da postoji vrlo malo slikovnica o djeci s teškoćama na hrvatskom jeziku (Skočić Mihić, 2017, Bašić, 2011). Piskač i Jurdana (2013:176) tvrde da postoji ograničen broj umjetničkih književnih djela koja su uspješno, na bilo kojoj razini, uključila inkluziju u svoj opus te navode da je razlog tome još uvijek prisutna slaba osviještenost društva „da je inkluzija poželjna i svima korisna“. Analizirajući tematiku teškoća u razvoju u književnosti autorica Kurilj (2018) dolazi do zaključka da u dječjoj književnosti ne postoji usustavljeni korpus djela koja obrađuju teškoće u razvoju, što je posljedica nedostatka istraživanja. Cilj je ovoga rada pružiti uvid u to da „po mnogočemu specifična vrsta dječje knjige i knjige uopće, slikovnica pruža neiscrpan istraživački potencijal za stručnjake različitih profila“ (Majhut i Batinić, 2017:365). Dosadašnja istraživanja (Skočić Mihić, 2017) upućuju na to da su, statistički gledano, odgojitelji znatno više upoznati s problemskim slikovnicama nego sa slikovnicama o DST, razlog je nedovoljna prisutnost slikovnica o djeci s teškoćama i nepotpuna edukacija o istome.

Slijed dosadašnjeg istraživanja upućuje na drugo istraživačko pitanje koje glasi: *Na koji su način odgojitelji stekli dosadašnje znanje o problemskim slikovnicama i slikovnicama o djeci s teškoćama u razvoju?* **Tablica 3** prikazuje rezultate podijeljene u četiri tematska područja: *Odsutnost stručne edukacije, Znanje bazirano samo na teoriji, Znanje stečeno na fakultetu i kroz praksu i Doprinos dodatnih čimbenika na upoznatost termina*. Većina ispitanih odgojitelja navodi da su znanje o problemskim slikovnicama stekli tijekom školovanja i kroz praksu, međutim odgojiteljice s dužim radnim vijekom ističu da su znanje stekli isključivo samo kroz praksu, navode da konkretne edukacije o problemskim slikovnicama i slikovnicama o DST nije bilo u vrijeme kada su one pohađale fakultet.

„Kroz svakodnevni rad u vrtiću. Ja sam studirala 1999. i 2000., ne sjećam se da je u to vrijeme pretjerano bila prezentirana problemska slikovnica kao što je to danas“ (Odgojitelj 3)

*„...isključivo putem samostalne edukacije, suradnje s kolegicama i stručnim timom“
(Odgojitelj 8)*

Može se zaključiti da je danas edukacija o spomenutim slikovnicama u formalnom obrazovanju na višoj razini, ali je zastupljen nedostatak edukacija u sklopu neformalnog obrazovanja što potvrđuje podatak da sudjelovanje na stručnim edukacijama na temu problemskih slikovnica potvrđuje samo dva odgojitelja. Skočić Mihić (2011) tvrdi da edukacije iz biblioterapije uopće ne postoje u profesionalnom usavršavanju obrazovanja odgojitelja, povodom toga svoje istraživanje temelji na hipotezi da odgojitelji nisu dovoljno upoznati s problemskim slikovnicama i slikovnicama o DST. Također i odgojitelji naglašavaju da je sustavno prisutan manjak takvih edukacija, međutim, može se zamijetiti da nisu svi ispitanici motivirani za proširenje vlastitog znanja o istome.

„...imam potrebu za unaprjeđenjem znanja ali sustav ustvari ne nudi nikakve edukacije po tom pitanju... smatram da se uglavnom na seminarima vrte iste teme i one su vezane uglavnom za preopćenite teme, najčešće vezane za papirologiju“ (Odgojitelj 1)

„jedino bi htjela prokomentirati da je potrebno više prilika za edukaciju o problemskim slikovnicama“ (Odgojitelj 8)

*„Mislim da bi to bilo zanimljivo ali, sad iskreno, kad bih mogla birati ima puno više edukacija koje bi radije odabrala nego edukaciju o problemskim slikovnicama“
(Odgojitelj 7)*

Odgojitelji osim stručnog usavršavanja, navode da su im i drugi čimbenici doprinijeli na upoznatost termina kao što su izborni kolegij na diplomskom studiju, pretraživanje na internetu i knjižnica. Odgojiteljica koja je još uvijek pripravnik navodi da je znanje stekla isključivo na fakultetu i kroz dodatno istraživanje zbog diplomskog rada, ali slikovnice te vrste nije koristila u radu s djecom. Može se zamijetiti da odgojiteljicama s dužim radnim vijekom nedostaje stručne edukacije, dok odgojiteljice koje su tek ušle u sustav ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja imaju znanje koje je bazirano samo na teoriji te im nedostaje iskustva u praksi. Autorica Visinko (2000) tvrdi želimo li potaknuti interes djece za slikovnicom i unaprijediti njezinu prisutnost u odgojnoj praksi, moramo omogućiti ispunjenje svih preduvjeta kako bi slikovnica došla do djeteta. Dosadašnjom analizom otvara se pitanje kolika je zapravo učestalost korištenja problemskih slikovnica i slikovnica o djeci s teškoćama u razvoju u predškolskim ustanovama? S obzirom na to da se 7 od 8 odgojitelja izjasnilo da u odgojno-

obrazovnom radu s djecom slikovnice o djeci s teškoćama koriste samo kada dječji vrtić pohađa dijete s teškoćama istraživanje se nastavlja u smjeru ispitivanja učestalosti korištenja problemske slikovnice.

Tablica 4 prikazuje analizu tematskog područja: *Učestalost korištenja problemske slikovnice u odgojno-obrazovnom radu*. Prikazani su rezultati podijeljeni u tri tematska područja: Prisutnost problemskih slikovnica u skladu s potrebama djece, Odsutnost problemskih slikovnica u mlađoj odgojnoj skupini i Prisutnost problemskih slikovnica s obzirom na dob djece.

Kao što je vidljivo iz tablice, odgojitelji navode da često koriste problemske slikovnice naglašavajući osluškivanje potreba djece. Također, ističu da se s obzirom na dob djece povećava i korpus samih problemskih slikovnica koje mogu uvrstiti u svoj odgojno-obrazovni rad s djecom.

„...uglavnom po potrebi, ali recimo oko 5 puta mjesečno“ (Odgojitelj 1)

„Meni osobno u mom radu slikovnica je baza, uvijek“ (Odgojitelj 8)

„...kako djeca rastu i napreduju tako se i širi taj nekakav opus tih slikovnica. Uglavnom, koristim ih vrlo često“ (Odgojitelj 6)

Autorica Družetić (2021) u svome istraživanju dolazi do rezultata da više od 50% odgojitelja problemske slikovnice koristi jednom u dva tjedna ili češće. Nadovezujući se na dob djece, analizom podataka nameće se mišljenje odgojitelja da su problemske slikovnice kompleksna djela za djecu najranije dobi. Odgojitelji navode da rijetko koriste problemske slikovnice u radu s djecom mlađe dobi.

„Pa, iskreno rjeđe nego što bih ja to htjela, trenutno radim u mlađoj mješovitoj skupini tako da nekako ne bi baš ni stavljala toliki fokus na to, trenutno. Ovisi o čemu se radi, neke stvari možemo i moramo, a za neke je još prerano“ (Odgojitelj 2)

„...mislim da od početka pedagoške godine nisam niti jednu problemsku slikovnicu koristila zbog toga što sam u mlađoj odgojnoj skupini“ (Odgojitelj 5)

Izjavama ispitanih odgojitelja može se uočiti shvaćaju li u potpunosti svrhu problemskih slikovnica. Tema *Odsutnost problemskih slikovnica u mlađoj odgojnoj skupini* otvara prostor za daljnje istraživanje. Skočić Mihić (2017) smatra da bi odgojitelji dodatnim stručnim usavršavanjem o problemskim slikovnicama mogli produbiti njihovo razumijevanje i upoznati

načine za njihovu implementaciju u odgojno-obrazovni rad. Tome u prilog ide i suradnja s knjižnicama jer osim bogate ponude materijala za istraživanje, odgojitelji i djeca mogu naučiti o problemskim slikovnicama kroz aktivnosti u suradnji s knjižničarima. Većina odgojitelja navodi da imaju vrlo dobro razvijenu suradnju s knjižnicama.

*„Suradujemo s ogrankom gradske knjižnice, idemo svako toliko s djecom u knjižnicu gdje po izboru nas odgojiteljica ili voditeljice gradske knjižnice se čitaju djeci priče“
(Odgojitelj 1)*

Pritom, odgojitelji na pitanje gdje pronalaze problemske slikovnice i slikovnice o DST jednoglasno tvrde da je knjižnica njihov prvi izbor, pa bila to gradska ili knjižnica u sklopu ustanove dječjeg vrtića.

„Kod nas u ustanovi imamo izbor problemskih slikovnica, također sam ih našla u gradskoj knjižnici, a puno toga se može pronaći i na internetu“ (Odgojitelj 7)

Međutim, odgojitelji navode tek nekoliko problemskih slikovnica koje smatraju kvalitetnima i koriste u radu, pa su stoga citirane izjave u kojima se spominju slikovnice koje je većina odgojitelja navela kao odgovor.

„...problemske slikovnice „Plavo nebo“, „Moj tata se smanjuje“ i „Naše obitelji“ koja govori o različitim strukturama obitelji, prikazuju se obitelji s djecom s teškoćama u razvoju, obitelji sa samohranim roditeljima...“ (Odgojitelj 2)

„Pa evo najčešće koristim „Super je bit različit!“ i Educa o osjećajima, kad sam tužan, sretan, ljut, učenje samostalnog odlaska na toalet...“ (Odgojitelj 6)

Što se tiče slikovnica o djeci s teškoćama u razvoju odnosno inkluzivnim vrijednostima, odgojitelji sljedeće slikovnice smatraju kvalitetnima i koriste u radu:

„koristim slikovnice „Ljepota razlika“, to je knjiga o djeci s teškoćama iz spektra autizma i „Vedrina suncokreta“ o Downovom sindromu“ (Odgojitelj 3)

„Bila mi je posebno dobra slikovnica „Na krilima ljubavi“, ona sadrži tri priče. Jedna je o autizmu, jedan o cerebralnoj paralizi i treća o gluhoj i slabovidnoj djeci. Ja sam obrađivala ovu s temom cerebralne paralize, priča je bila jasna i jednostavno približena djeci s poučnom porukom“ (Odgojitelj 8)

Nastavak istraživanja slijedi kroz reviziju tematskog područja: *Procjena odgojitelja o korisnosti i učinkovitosti problemskih slikovnica i slikovnica o djeci s teškoćama u poticanju inkluzije u predškolskoj ustanovi*. **Tablica 5** pokušat će odgovoriti na četvrto istraživačko pitanje.

Rezultati su podijeljeni u dva tematska područja: Učinkovitost problemskih slikovnica i Nekorištenje problemske slikovnice u procesu inkluzije.

Kroz obradu prve teme može se uvidjeti da odgojitelji problemske slikovnice i slikovnice o DST smatraju korisnima za promicanje inkluzivnih vrijednosti u dječjim vrtićima. Odgojitelji navode da nakon pročitane slikovnice te vrste uočavaju promjene u ponašanju djece na socio-emocionalnom području.

„Primijetila sam da djeca urednog razvojnog statusa su puno nježnija prema djeci s posebnim potrebama, strpljivija su i imaju više razumijevanja za nekakve nepredviđene situacije koje se znaju dogoditi“ (Odgojitelj 1)

„Kad ide s punim srcem i kad se radi ciljano, a ne samo da bi se odradilo, vidi se na njihovim licima da je izazvana empatija iako i ne kažu ništa“ (Odgojitelj 6)

„...pogotovo ako je tužnija priča, pa su se u nekom trenutku ili poistovjetili s tim likom ili im je bilo žao nekog lika, tada se pogotovo primjećuje promjena u ponašanju. Često postavljaju pitanja, znaju komentirati da bi se oni družili s tim likom o kojem govori priča“ (Odgojitelj 8)

Skočić Mihić (2017) tvrdi da odgojitelji koji su u većoj mjeri upoznati sa slikovnicama o djeci s teškoćama češće koriste njihov potencijal za promicanje inkluzivnih vrijednosti. No, valja imati na umu da slabije izražena zastupljenost slikovnica koje obrađuju tematiku djece s teškoćama, u usporedbi s problemskim slikovnicama raznovrsnih tema (Čičko i sur., 2006), korespondira slabijem poznavanju takvih slikovnica od strane odgojitelja. Unatoč tome, odgojitelji uglavnom navode da slikovnice tih vrsta koriste u procesu pripreme djece urednog razvoja na dolazak djeteta s poteškoćama u razvoju. No, pojavljuju se i iskustva i mišljenja sa suprotnih stajališta.

„Da nam dolazi dijete s nekom teškoćom u skupinu onda bi pripremili djecu razgovorom, pa drugi dan pročitali slikovnicu“ (Odgojitelj 2)

„...priprema kroz razne aktivnosti, a između ostalog i kroz problemske slikovnice jer su najprimjereniji oblik“ (Odgovitelj 4)

Međutim, nisu svi odgojitelji istog mišljenja te navode da iz vlastitog iskustva slikovnice te vrste ne koriste u procesu pripreme djece urednog razvoja na dolazak djeteta s teškoćama jer su nailazili na neodobravanje od strane roditelja djeteta s teškoćama. Također, neki odgojitelji napominju da tijekom tog procesa ne koriste slikovnice tih vrsta jer su mišljenja da će takve slikovnice imati kontraefekt.

„Priprema teče kroz razgovor s djecom, ali bez problemske slikovnice jer uvijek je pitanje želi li roditelj da se njegovo dijete posebno ističe čitajući slikovnicu o djeci s teškoćama“ (Odgovitelj 3)

„Iskreno, ne jer ne želim njima dati sliku da je to dijete drugačije od njih... ako vidim da dolazi do nekog problema u grupi popričat ću s određenim djetetom ili riješiti problem putem problemske slikovnice“ (Odgovitelj 5)

Može se zaključiti da odgojitelji često koriste problemske slikovnice kako bi pomogli djeci u suočavanju s problemskim situacijama u njihovim životima, kao i za podršku tijekom suočavanja s različitim emocijama, međutim, samo ponekad iste primjenjuju za poticanje inkluzivnih vrijednosti i bolje razumijevanje djece s teškoćama i njihovih potreba. Do istog zaključka dolazi i autorica Josipović Nemeč (2018) te ističe da bi se sukladno tome odgojiteljima trebala pružiti značajnija stručna i materijalna potpora koja bi dodatno podržala i ojačala njihovu sposobnost za korištenje problemskih slikovnica u odgojno-obrazovnom radu. Hrnjica (2007) navodi da odgojitelji nisu pripremljeni za prelazak na inkluzivni model rada ako nisu spremni promijeniti stav i vlastite vrijednosne orijentacije kroz profesionalno osposobljavanje. Kada su stručnjaci u praksi nepripremljeni, to utječe na „stvaranje atmosfere netrpeljivosti“, koja dovodi do negativnih iskustava i osjećaja nesigurnosti (Hrnjica 2007 prema Skočić Mihić 2011:55).

10. ZAKLJUČAK

Slikovnica kao estetski i kulturni objekt, specifičan je dječji čitateljski materijal koji se može definirati kao književna, ali i umjetnička forma. Njezina se specifičnost ogleda u dvodimenzionalnosti koja se prepoznaje u preplitanju teksta i ilustracije. Suvremene slikovnice nastoje prilagoditi se potrebama i senzibilitetu današnjeg djeteta, uključujući i elemente multidimenzionalnosti poput dodavanja zvuka i animacije. Pojam odrastanja u današnje vrijeme promijenio je definiciju kakvu je nekada imao, pa se prema tome i slikovnica prilagodila potrebama djece i njihovih roditelja. Slikovnica je mnogostruko značajna za razvoj djece najranije dobi jer pomaže djetetu proširiti znanje, obogatiti rječnik, razviti osjećaj za lijepo i pružiti mu podršku u problemskim situacijama. Različiti izazovi i problemi s kojima se djeca mogu susresti tema su problemskih slikovnica koje se bave osjećajima djeteta kao što su strah, tuga, osjećaj odbačenosti, ali i odnosima u obitelji, moralnom prosuđivanju i higijenskim navikama. Slikovnice takve vrste pružaju značajnu podršku kako djeci, tako i roditeljima, pomažući im da se lakše nose s izazovima novonastale problemske situacije. Problemske slikovnice i slikovnice o djeci s teškoćama u razvoju igraju ključnu ulogu kao edukativni alati u promicanju poštivanja različitosti i općenito samog procesa inkluzije djece s teškoćama. Pojavljivanje djece s teškoćama u slikovnicama prvi je korak književnosti prema utjecaju na osviještenost društva za potrebe osoba s teškoćama i zbog toga su takve slikovnice od neizmjerne važnosti. Trenutno su u Hrvatskoj učestalost primjene problemskih slikovnica i slikovnica o djeci s teškoćama nedovoljno istražena problematika, stoga je cilj ovog rada bio ispitati u kojoj mjeri su odgojitelji upoznati i koliko često koriste problemske slikovnice i slikovnice o djeci s teškoćama u razvoju s posebnim naglaskom na njihovu primjenu u promicanju inkluzivnih vrijednosti. Za istraživanje je korišten polustrukturirani intervju kako bi se dobio uvid u iskustva i doživljaje ispitanika. U istraživanju je sudjelovalo 8 odgojitelja iz prigodno odabranih vrtića Zadarske županije. Analiza podataka započeta je transkripcijom i iščitavanjem transkripta, nakon čega je uslijedilo kodiranje podataka. Analizom podataka koji odgovaraju na prvo istraživačko pitanje može se zaključiti da su odgojitelji upoznati s terminom problemska slikovnica, ali je njihovo znanje o slikovnicama o djeci s teškoćama vrlo siromašno, što korespondira i samoj učestalosti korištenja te vrste slikovnica u radu s djecom. Smatraju da slikovnice o DST nisu dovoljno dostupne te da se koriste samo kada dječji vrtić pohađa dijete s teškoćama što dovodi do zaključka da je odgojiteljima potrebna stručna i materijalna potpora koja bi dodatno podržala i ojačala njihovu spremnost za korištenje te vrste slikovnica u odgojno-

obrazovnom radu. Drugo istraživačko pitanje nudi uvid u to kako su odgojitelji stekli dosadašnje znanje o spomenutim slikovnicama. Većina ispitanih odgojitelja navodi da su znanje o problemskim slikovnicama stekli tijekom školovanja i kroz praksu, međutim odgojiteljice s dužim radnim vijekom ističu da su znanje stekli isključivo samo kroz praksu jer konkretne edukacije o problemskim slikovnicama i slikovnicama o DST nije bilo u vrijeme kada su one pohađale fakultet. Također, može se zamijetiti da odgojiteljicama s dužim radnim vijekom nedostaje stručne edukacije, dok odgojiteljice koje su tek ušle u sustav ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja imaju znanje koje je bazirano samo na teoriji te im nedostaje iskustva u praksi. Problemske slikovnice se, za razliku od slikovnica o djeci s teškoćama, prema izjavama odgojitelja često koriste u radu s djecom. Međutim, odgojitelji navode da učestalost korištenja problemskih slikovnica varira ovisno o dobi djece s kojom rade jer smatraju da su slikovnice te vrste uglavnom kompleksne za rad s djecom najmlađe dobi. Može se primijetiti da kao što su prijašnja istraživanja pokazala i ovome odgojitelji ističu da je trenutno na snazi manjak edukacija o primjeni problemskih slikovnica. Dosadašnja istraživanja tvrde da je razlog nedostatka stručne edukacije u tome što ove vrste slikovnica i njihova uporaba nisu dovoljno istraženo područje. Nadalje, odgojitelji jednoglasno smatraju problemske slikovnice i slikovnice o DST učinkovitim u poticanju inkluzije u predškolskoj ustanovi, ali treće istraživačko pitanje otvara prostor za raspravu jer su odgojitelji podijeljenog mišljenja u vezi implementacije problemskih slikovnica u proces pripreme djece urednog razvoja na dolazak djeteta s teškoćama u razvoju. Neki od ispitanika smatraju problemsku slikovnicu i slikovnicu o DST najprikladnijim sredstvom za navedeni proces, dok nekolicina njih ne koristi slikovnice u tu svrhu jer smatra da bi rezultat doveo do kontraefekta, odnosno da bi tek onda djeca urednog razvoja dijete s teškoćama smatrali drugačijim od sebe. Provedeno istraživanje otvara mogućnost za nastavak korištenjem kvantitativne metode kako bi se objektivno utvrdili stavovi odgojitelja o navedenim temama uz mogućnost poopćavanja na širu populaciju.

11. LITERATURA

1. Batinić, Š., Majhut, B. 2001. *Od slikovnjaka do Vragobe*. Hrvatske slikovnice do 1945. Zagreb.
2. Batinić, Š., Majhut, B. 2017. *Hrvatska slikovnica do 1945*. Hrvatski školski muzej. Zagreb.
3. Bašić, I. 2011. *Biblioterapija i poetska terapija - priručnik za početnike*. Zagreb: Balans centar.
4. Beckett, S. L. 2012. *Crossover Picturebooks: A Genre for All Ages*. Routledge. New York.
5. Crnković, M. i Težak, D. 2002. *Povijest hrvatske dječje književnosti od početaka do 1955. godine*. Znanje. Zagreb.
6. Čačko, P. 2000. Slikovnica, njezina definicija i funkcije. U: *Kakva je knjiga slikovnica: zbornik radova*, ur. Javor, R. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba. 12-16.
7. Čičko, H. 2000. Dva stoljeća slikovnice. U: *Kakva je knjiga slikovnica: zbornik radova*, ur. Javor, R. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba. 17-19.
8. Halačev, S. 2000. Sadržaj slikovnica kao prilog razvoju samopouzdanja kod djece, U: *Kakva je knjiga slikovnica: zbornik radova*, ur. Javor, R. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba. str. 79.
9. Hlevnjak, B. 2000. Kakva je to knjiga slikovnica? U: *Kakva je knjiga slikovnica: zbornik radova*, ur. Javor, R. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, str. 7-11.
10. Hranjec, S. 2006. *Pregled hrvatske dječje književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
11. Javor, R. 2000. *Kakva je knjiga slikovnica: zbornik*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
12. Klemenčić, M., Šunjić, A., Topalović, D., Crljenko, I., Domijan, D., Kušar, V., Marković, B. i Richter-Novosel, Ž. 2012. *Hrvatski opći leksikon*. Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža; Školska knjiga.
13. Miles, M. B. i Huberman, A. M. 1994. *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook, 2nd edition*. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.
14. Miles, M. B., Huberman, A. M. i Saldaña, J. 2014. *Qualitative Data Analysis: A Methods Sourcebook, 3rd edition*. Thousand Oaks: SAGE Publications Inc.
15. Narančić Kovač, S. 2015. *Jedna priča - dva pripovjedača: slikovnica kao pripovijed*. ArTresor naklada. Zagreb.
16. Nikolajeva, M. i Scott, C. 2006. *How Picturebooks Work*. Routledge. New York.

17. Nikolajeva, M. 2018. Emotions in picturebooks. U: *The Routledge Companion to Picturebooks*. Routledge. New York.
18. Petrović-Sočo, B. 1997. *Dijete, odgajatelj i slikovnica*, akcijsko istraživanje. Alinea. Zagreb.
19. Skočić Mihić, S. i sur. 2017. Jesu li odgajatelji upoznati sa problemskim slikovnicama i slikovnicama o djeci s poteškoćama. U: *Dijete, knjiga i novi mediji: zbornik radova znanstveno-stručnog skupa s međunarodnom suradnjom*, ur. Mendeš, B. i Vidović Schreiber, T. Split: Filozofski fakultet, Zagreb: Savez društva Naša djeca Hrvatske, str. 65-82.
20. Štefančić, S. 2000. Multimedijalna slikovnica. U: *Kakva je knjiga slikovnica: zbornik radova*, ur. Javor, R. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, str. 83-86.
21. Tkalac Verčić, A., Sinčić Ćorić, D., Pološki Vokić, N. 2010. *Priručnik za metodologiju istraživačkog rada: kako osmisliti, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje*. Zagreb: M.E.P. d.o.o
22. Visinko, K. 2000. Primjena slikovnice u odgojnoj i nastavnoj praksi. U: *Kakva je knjiga slikovnica: zbornik radova*, ur. Javor, R. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
23. Zalar, D., Boštjančić, M. i Schlosser, V. 2008. *Slikovnica i dijete. Kričička i metodička bilježnica 1*. Golden marketing – tehnička knjiga. Zagreb.
24. Zalar, D., Kovač-Prugovečki, S. i Zalar, Z. 2009. *Slikovnica i dijete. Kričička i metodička bilježnica 2*. Golden marketing – Tehnička knjiga. Zagreb.
25. Zrilić, S. 2011. *Djeca s posebnim potrebama u vrtiću i nižim razredima osnovne škole: priručnik za roditelje, odgojitelje i učitelje*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
26. Zrilić, S. 2022. *Djeca s teškoćama u inkluzivnom vrtiću i školi: suvremeni pristup i metode učenja*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
27. Yakar, Y. M. 2014. Children and literature. U: T. Şimşek (ur). *Children's literature handbook to practice*. Grafiker Yayınları. Ankara.

11.1. Mrežni izvori

1. altruizam. 2021. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Preuzeto: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=2038> (pristup: 3. 12. 2023.)

2. Čakarun, A. 2022. Predodžbe djece s teškoćama u razvoju u suvremenoj hrvatskoj slikovnici. Diplomski rad. Zadar: Sveučilište u Zadru. Preuzeto s: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:759948> (pristup: 23. 11. 2023.)
3. Čičko, H., Danev, M., Dragoja, N., i Suton, L. 2006. Preporučeni popis slikovnica s anotacijama. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Komisija za knjižnične usluge za djecu i mladež: Preuzeto: www.hkdrustvo.hr/datoteke/132 (pristup: 19.11.2023.)
4. Dawson, N., Hsiao, Y., Tan, A. W. M., Banerji, N. i Nation, K. 2021. Features of lexical richness in children's books: Comparisons with child-directed speech. Language Development Research. Preuzeto: <https://ldr.lps.library.cmu.edu/article/id/77> (pristup: 19.1.2024.)
5. Družetić, A. 2021. Teme o kojima se teško progovara na primjeru problemskih slikovnica. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Preuzeto: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:678165> (pristup: 2.3.2024.)
6. House, C. A. i Rule, A. C. 2005. Preschoolers' Ideas of What Makes a Picture Book Illustration Beautiful: Early Childhood Education Journal. Preuzeto: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10643-004-1022-7> (pristup: 20.1.2024.)
7. Jadran-galenski laboratorij JGL d.d. Kad priča nađe svoje dijete. Preuzeto: [Kad priča nađe svoje dijete – JGL Obitelj](#) (pristup: 20.11.2023.)
8. Jukić, R. 2013. Moralne vrijednosti kao osnova odgoja. Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja, Vol.XI No.3, str. 401 – 416. Preuzeto: <https://hrcak.srce.hr/111399> (pristup: 20.11.2023.)
9. Kobešćak, S. 2000. Što je inkluzija? Dijete, vrtić i obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, Vol.6 No.21, str. 23 – 25. Preuzeto: <https://hrcak.srce.hr/183411> (pristup: 3.12.2023.)
10. Kurilj, I. 2018. Teškoće u razvoju kao tematika u književnosti za djecu i mlade. Diplomski rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet. Preuzeto <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:874776> (pristup: 29.2.2024.)
11. Logan, J. A. R., Justice, L. M., Yumuş, M. i Chaparro-Moreno, L. J. (2019). When children are not read to at home: The million word gap. Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics, 40(5), 383–386. Preuzeto: https://journals.lww.com/jrnldb/Abstract/2019/06000/When_Children_Are_Not_Read_to_at_Home_The_Million.9.aspx (pristup: 19.1.2024.)
12. Martinović, I. i Stričević, I. 2011. Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. Libellarium: časopis za povijest pisane riječi, knjige i baštinskih

- ustanova, Vol.4 (1), 39-63. Preuzeto: <https://hrcak.srce.hr/file/136168> (pristup: 3.11.2023.)
13. Maich, K. i Kean, S. 2004. Read Two Books and Write Me in the Morning! Bibliotherapy for social emotional intervention in the inclusive classroom. Preuzeto: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ966510.pdf> (pristup: 6.12.2023.)
14. Ministarstvo znanja, obrazovanja i sporta. 2015. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Zagreb: Ministarstvo znanja obrazovanja i sporta. Preuzeto sa: <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje/3478> (pristup: 27.11.2023.)
15. Josipović Nemeč, Ž. 2018. Odgajateljeva percepcija primjene problemskih slikovnica i priča u inkluziji. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet. Preuzeto: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:189:601617> (pristup: 29.2.2024.)
16. Nimčević, I. 2021. Slikovnica - prvi djetetov prozor u svijet. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Preuzeto: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:464044> (pristup: 29.12.2023.)
17. Nikolajeva, M. i Scott, C. 2001. Images of the mind: the depiction of consciousness in picturebooks. CREArTA, 2(1), 12–36. Preuzeto: <https://search.informit.org/doi/10.3316/aeipt.113681> (pristup: 19.1.2024.)
18. Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju. Narodne novine, br. 05/15. Preuzeto: <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje/3478> (pristup: 27.11.2023.)
19. Piskač, D. i Jurdana, V. 2013. Literarni doprinosi inkluziji. Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja, Vol.49 No.Supplement, str. 173 – 183. Preuzeto: <https://hrcak.srce.hr/110040> (pristup: 4.12.2023.)
20. Skočić Mihić, S. 2011. Spremnost odgajatelja i faktori podrške za uspješno uključivanje djece s teškoćama u rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Doktorska disertacija. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb. Preuzeto: https://www.researchgate.net/publication/378233816_SPREMNOST_ODGAJATELJA_I_FAKTORI_PODRSKE_ZA_USPJESNO_UKLJUCIVANJE_DJECE_S_TESKOCAMA_U_RANI_I_PREDSKOLSKI_ODGOJ_I_OBRAZOVANJE (pristup: 3.3.2024.)

21. Šupe, T. 2011. Značaj taktilne slikovnice u radu s djetetom oštećena vida. *Dijete, vrtić, obitelj* 17(66), 26-27. Preuzeto: <https://hrcak.srce.hr/124200> (pristup: 6.12.2023.)
22. UNICEF. 2013. Stanje djece u svijetu 2013. [sažetak]: Djeca s teškoćama u razvoju. Preuzeto: <https://www.unicef.org/croatia/reports/stanje-djece-u-svijetu-2013-djeca-s-teskocama-u-razvoju> (pristup: 1.12.2023.)
23. Vonta, T. i Balič, F. 2012. Upoznavanje djece sa slikovnicama i knjigama. *Dijete, vrtić, obitelj: časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjene stručnjacima i roditeljima* br. 2. Preuzeto: <https://hrcak.srce.hr/file/183379> (pristup: 13.1.2023.)
24. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. 2008. Narodne novine, NN 87/2008. Preuzeto: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_07_87_2789.html (pristup: 27.11.2023.)

11. PRILOZI

Prilog 1: Molba za suradnju u provedbi istraživanja u svrhu izrade diplomskog rada

SVEUČILIŠTE
U ZADRU
UNIVERSITY
OF ZADAR

ODJEL ZA IZOBRAZBU
UČITELJA I ODGOJITELJA
DEPARTMENT OF TEACHER AND
PRESCHOOL TEACHER EDUCATION
Ulica dr. Franje Tuđmana 24 i
23000 Zadar, Hrvatska / Croatia

t: +385 23 345 043, 311 540
f: +385 23 311 540
URL: <http://www.unizd.hr>
E-MAIL: strucni.odjel@unizd.hr

Antonela Pratljačić

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja

Sveučilište u Zadru

Predmet: Molba za suradnju u provedbi istraživanja u svrhu izrade diplomskog rada

Poštovani,

Molimo Vas da odobrite provođenje istraživanja u kojem bi sudjelovali djelatnici Vaše ustanove. Istraživanje se provodi za potrebe izrade diplomskog rada **Antonele Pratljačić** studentice studija za rani i predškolski odgoj i obrazovanje Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja, Sveučilišta u Zadru. Tema diplomskog rada je **Učestalost korištenja problemskih slikovnica u predškolskoj ustanovi (s naglaskom na slikovnice o djeci s teškoćama u razvoju)**, a bit će izrađen pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Katarina Ivon.

Cilj istraživanja je ispitati u kojoj mjeri odgojitelji poznaju i koriste problemske slikovnice i slikovnice o djeci s teškoćama u razvoju (s naglaskom na proces inkluzije djece s teškoćama u odgojnu skupinu). Istraživanje će biti kvalitativno te provedeno putem polustrukturiranog intervjua. Prvi dio intervjua sadržavat će informativna pitanja vezana za osnovne podatke o odgojiteljima. Drugi dio sadržavat će ciljana pitanja vezana za temu diplomskog rada.

Istraživanje i obveze istraživača su usklađene s Etičkim kodeksom struke. U skladu s tim, prikupit ćemo informirani pristanak djelatnika.

Zahvaljujemo Vam na susretljivosti.

S poštovanjem,

izv. prof. dr. sc. Katarina Ivon

Prilog 2: Suglasnost za provođenje istraživanja s djelatnicima

SVEUČILIŠTE
U ZADRU
UNIVERSITY
OF ZADAR

ODJEL ZA IZOBRAZBU
UČITELJA I ODGOJITELJA
DEPARTMENT OF TEACHER AND
PRESCHOOL TEACHER EDUCATION
Ulica dr. Franje Tuđmana 24 i
23000 Zadar, Hrvatska / Croatia

t: +385 23 345 043, 311 540
f: +385 23 311 540
URL: <http://www.unizd.hr>
E-MAIL: strucni.odjel@unizd.hr

SUGLASNOST

za provođenje istraživanja s djelatnicima

Molimo Vas suglasnost za sudjelovanjem u istraživanju za potrebe diplomskog rada Antonele Pratljačić na temu **Učestalost korištenja problemskih slikovnica u predškolskoj ustanovi (s naglaskom na slikovnice o djeci s teškoćama u razvoju)**,

(napišite svoje prezime i ime tiskanim slovima na gornju crtu)

„Svojim potpisom izražavam svoj pristanak za sudjelovanje u istraživanju i potvrđujem da sam informiran o svrsi istraživanja, da je moje sudjelovanje u istraživanju dobrovoljno, da imam pravo odustati u bilo kojem trenutku, da su istraživači obvezni pridržavati se Etičkog kodeksa i da su dužni zaštititi tajnost podataka.“

(vlastiti potpis)

(mjesto i datum)

Prilog 3: Kodiranje podataka drugog istraživačkog pitanja

2. Istraživačko pitanje: <i>Na koji su način odgojitelji stekli dosadašnje znanje o problemskim slikovnicama i slikovnicama o djeci s teškoćama u razvoju?</i>			
Tematsko područje: Dosadašnje znanje o problemskim slikovnicama i slikovnicama o djeci s teškoćama u razvoju			
Izjave sudionika	Kodovi	Kategorija	Tema
ODG 3: „Kroz svakodnevni rad u vrtiću. Ja sam studirala 1999. i 2000., ne sjećam se da je u to vrijeme pretjerano bila prezentirana problemska slikovnica kao što je to danas“	Odgojiteljica navodi da je znanje stekla kroz praksu te smatra da je danas zastupljenija edukacija o problemskim slikovnicama	Znanje stečeno samo kroz praksu, odsutnost stručne edukacije	Odsutnost stručne edukacije
ODG 2: „...na <i>faksu</i> i to što sam za diplomski pisala, tu sam malo više istraživala, ali ih nisam koristila u radu“	Odgojiteljica navodi da je znanje stekla na fakultetu i kroz dodatno istraživanje zbog diplomskog rada	Odsutnost praktičnog rada	Znanje bazirano samo na teoriji, odsutnost prakse
ODG 1: „...uglavnom tijekom školovanja i u praksi“	Odgojiteljica navodi da je znanje stekla na fakultetu i kroz praksu	Međuodnos edukacije i prakse	Znanje stečeno na fakultetu i kroz praksu
ODG 3: „edukacija je bila online, radilo se o tome da se slikovnica prilagođava situaciji kroz koju dijete prolazi...“	Odgojiteljica navodi da je dodatno proširila vlastito znanje o problemskim slikovnicama kroz stručno usavršavanje	Stručno usavršavanje na temu problemskih slikovnica	Doprinos dodatnih čimbenika na upoznatost termina
ODG 4: „Kroz praksu te dodatno obogatila znanje na diplomskom studiju kroz izborni kolegij“	Odgojiteljica navodi da je dodatno proširila znanje kroz izborni kolegij na diplomskom studiju	Doprinos dodatnih čimbenika na upoznatost termina	Doprinos dodatnih čimbenika na upoznatost termina

ODG 5: „najviše putem fakulteta, seminara... a i ovako u praksi“	Odgojiteljica navodi da je znanje stekla na fakultetu i kroz praksu	Međuodnos edukacije i prakse	Znanje stečeno na fakultetu i kroz praksu
ODG 6: „putem interneta, gradske knjižnice“	Odgojiteljica navodi da je znanje stekla kroz istraživanje u knjižnici i na internetu	Doprinos dodatnih čimbenika na upoznatost termina	Doprinos dodatnih čimbenika na upoznatost termina
ODG 8: „Isključivo putem samostalne edukacije, suradnje sa kolegicama i stručnim timom“	Odgojiteljica navodi da je znanje stekla samostalnom edukacijom	Odsutnost stručne edukacije	Odsutnost stručne edukacije

Prilog 4: Kodiranje podataka trećeg istraživačkog pitanja

3. Istraživačko pitanje: <i>Kako odgojitelji procjenjuju vlastitu učestalost korištenja problemske slikovnice u odgojno-obrazovnom radu?</i>			
Tematsko područje: Učestalost korištenja problemske slikovnice u odgojno-obrazovnom radu			
Izjave sudionika	Kodovi	Kategorija	Tema
ODG 1: „Pa ne znam... uglavnom po potrebi, ali recimo oko 5 puta mjesečno“	Odgojiteljica navodi da problemske slikovnice koristi po potrebi	Osluškivanje potreba djece	Prisutnost problemskih slikovnica u skladu s potrebama djece
ODG 2: „Pa, iskreno rjeđe nego što bih ja to htjela, trenutno radim u mlađoj mješovitoj skupini“	Odgojiteljica navodi da rijetko koristi problemske slikovnice za mlađu odgojnu skupinu	Odsutnost problemskih slikovnica u mlađoj odgojnoj skupini	Odsutnost problemskih slikovnica u mlađoj odgojnoj skupini
ODG 3: „...vrlo često zbog ponašanja u skupini“ ODG 4: „Jako često, minimalno dvije, tri mjesečno“	Odgojitelji navode vlastitu učestalost korištenja problemske slikovnice	Vlastita procjena učestalosti korištenja	Prisutnost problemskih slikovnica (u skladu s potrebama djece)
ODG 5: „od početka pedagoške godine nisam niti jednu problemsku“		Odsutnost problemskih	Odsutnost problemskih

slikovnicu koristila zbog toga što sam u mlađoj odgojnoj skupini“		slikovnica u mlađoj odgojnoj skupini	slikovnica u mlađoj odgojnoj skupini
ODG 6: „...kako djeca rastu i napreduju tako se i širi opus tih slikovnica. Uglavnom, koristim ih vrlo često“	Odgojiteljica navodi da vrlo često koristi problemske slikovnice	Vlastita procjena učestalosti korištenja	Prisutnost problemskih slikovnica s obzirom na dob djece
ODG 7: „Vrlo često koristimo slikovnice u našem vrtiću... npr. kad postoji nekakvo problematično ponašanje“	Odgojiteljica navodi da često koristi problemske slikovnice, ali rad sa slikovnicama o DST ne spominje	Prisutnost problemskih slikovnica, ali odsutnost slikovnica o DST	Prisutnost problemskih slikovnica u skladu s potrebama djece
ODG 8: „koristim ih kad prepoznam potrebu kod djece“	Odgojiteljica navodi da slikovnice o DST koristi s obzirom na potrebe djece	Osluškiivanje potreba djece	Prisutnost problemskih slikovnica u skladu s potrebama djece

Prilog 5: Kodiranje podataka četvrtog istraživačkog pitanja

4. Istraživačko pitanje: <i>Kako odgojitelji procjenjuju korisnost i učinkovitost problemskih slikovnica i slikovnica o djeci s teškoćama u poticanju inkluzije u predškolskoj ustanovi?</i>			
Tematsko područje: Procjena odgojitelja o korisnosti i učinkovitosti problemskih slikovnica i slikovnica o djeci s teškoćama u poticanju inkluzije u predškolskoj ustanovi			
Izjave sudionika	Kodovi	Kategorija	Tema
ODG 1: „djeca urednog razvojnog statusa su puno nježnija prema djeci s posebnim potrebama, strpljivija su i imaju više razumijevanja“	Odgojiteljica navodi promjene u ponašanju nakon pročitane problemske slikovnice	Uočene promjene u ponašanju na socio-emocionalnom području	Učinkovitost problemskih slikovnica u procesu inkluzije
ODG 2: „Da nam dolazi dijete s nekom teškoćom u skupinu onda bi pripremili djecu razgovorom, pa drugi dan pročitali slikovnicu“		Problemska slikovnica u procesu pripreme djece urednog razvoja na dolazak djeteta s teškoćama	Učinkovitosti problemskih slikovnica

ODG 8: „pogotovo ako je tužnija priča, pa su se ili poistovjetili s tim likom ili im je bilo žao nekog lika“		Uočene promjene u ponašanju na socio-emocionalnom području	Učinkovitost problemskih slikovnica
ODG 3: „Priprema teče kroz razgovor s djecom, ali bez problemske slikovnice jer uvijek je pitanje želi li roditelj da se njegovo dijete posebno ističe čitajući slikovnicu o djeci s teškoćama“	Odgojiteljica navodi zapreke u korištenju problemskih slikovnica	Odsutnost problemske slikovnice u procesu pripreme djece urednog razvoja na dolazak djeteta s teškoćama	Nekorištenje problemske slikovnice u procesu inkluzije
ODG 4: „...kroz razne aktivnosti, a između ostalog i kroz problemske slikovnice jer su najprimjereniji oblik“	Odgojiteljica navodi da djecu urednog razvoja priprema na dolazak djeteta s teškoćama uz pomoć problemske slikovnice	Prisutnost problemske slikovnice	Učinkovitost problemskih slikovnica
ODG 5: „Iskreno, ne jer ne želim njima dati sliku da je to dijete drugačije od njih...“	Odgojiteljica navodi da ne koristi problemske slikovnice u procesu inkluzije	Odsutnost problemske slikovnice u procesu inkluzije	Nekorištenje problemske slikovnice u procesu inkluzije
ODG 7: „...djeca dobro reaguju na njih, nekako su onda osvještenija o tom problemu i pokazuju više empatije“	Odgojiteljica navodi promjene u ponašanju nakon pročitane problemske slikovnice	Uočene promjene u ponašanju na socio-emocionalnom području	Učinkovitost problemskih slikovnica
ODG 8: „...djeca daju svoje prijedloge kako bi zajedno najbolje riješili problem tako da se svi osjećamo dio tima, budemo podrška jedni drugima“		Prisutnost problemske slikovnice u procesu inkluzije	Učinkovitost problemskih slikovnica

12. ŽIVOTOPIS

Ime i prezime: Antonela Pratljačić

Datum i mjesto rođenja: 2.5.1998., Eberbach, Republika Njemačka

E-mail: antonela.pratljacic@gmail.com

Obrazovanje:

2005. – 2013. Osnovna škola „Marije i Line Umag“

2013. – 2017. Srednja škola „Vladimir Gortan Buje“

2018. – Sveučilište u Zadru, Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja, Rani i predškolski odgoj i obrazovanje